

JELEN

(válogatta: Paksi Éva)

„Víz a sivatagban”

Aki úgy érzi, hogy jó ideje a reménytelenség sivatagának közepén vesztegel, annak úgy sűgom a következőket, mint egy, a sivatag közepére visszajáró kiránduló: nyugalom, öregem. Akkor meg fogod találni a kijáratot. Mindvégig mehökkentően közel vagyunk a helyes ösvényhez. Épp azzal veszítjük el a jó irányt, hogy rémülten keressük. A sivatagon át kell menni, időről időre. Érésünk jele az. A szőlő se potyog le, amikor épp fényesedik, feszesedik! Nem kell tenned semmit, csupán visszatartani magad attól, hogy visszavonhatatlan döntéseket hozzál. Ne nőslj, ne válj, és ne változtass állást. Ne emigrálj csak azért, mert azt hiszed, hogy tisztánlátó lettél. A bánatban is van valami kéjes, ahogy enyhül.

Várd meg!

Nézz körül: ahogyan kiskorodban az arcodra szorított tíz ujjad mögül, kutyába sem vett kívülállóként elbáméskodtál ezen a ketrecektől zsúfolt, szemetes világon, s a könnyeiden át már tisztábban láttad, hová kerültél, most is jobban látod – az újat a régiben. Ilyenkor születünk újjá. Én ezért ide már visszajárok, mikor képes vagyok. Mert aki sírni tud, sírni mer ön maga és a világ állapota felett, és nem fél meghalni a szegyéntől időnként, hogy hová jutott, és hová jutottunk, az feltámad még ebben az életben, nem is egyszer.

Eső után kisüt a nap, úgy szeret.

(Részlet Kornis Mihály: *A szomorúság jósága* című írásából.)

Fotó: LD archívum

ROMA LAP
Megjelenik
havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány, az NCA és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Esélyegyenlőségi Programiroda Osztályának támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953. Levelezési cím: SZOLNOK Pf.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: Paksi Éva – Főmunkatárs: Farkas Kálmán – Tervezőszerkesztő: Gudmon Andrásné. Munkatársak: Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Nyári Gyula, Rácz Lajos, Szerkesztőségi titkár: Pálfi Elvira. Felelős kiadó: Farkas Flórián

Címlapfotó: Halász Katalin

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT.

Felelős vezető: Máskusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea ügyvezető igazgató

ISSN 1216-982X

Némethi Attila

Lehajtom

*Lehajtom fejem
Talpam alatt út,
Hogy hová visz?
Világvégére, hol
Angyala megkötözve
Dalt dúdol
Zöld akácosról.*

*Lehajtom fejem
Talpam alatt út,
Hogy hová visz?
Hol zöld dióból
Pattan a narancs tűz.
Tenyerüket tartják
Fölé rőzse ujjú cigányok.*

Bánat

*A cigány mivoltom,
Bánat, bánat.
Felhő oson égbolton
Robban, dörren,
A fekete égbolt.
Eső hull,
Eső hull, tarka virágos tájra.*

*Cigány mivoltom,
Bánat, bánat.
Röppenj vadmadár
Ágról – ágra.
Hamu lett tüzem.
Cigány mivoltom
Bánat, bánat.*

Fotó: Halász Katalin

CSULÁNÓ, A VITÉZ CIGÁNY

❖ Az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány szervezésében, a budapesti Hókirálynő Színtársulat előadásában mutatták be május 29-én Szolnokon, az Aba-Novák Kulturális és Zenei Központ színháztermében *Csemer Géza: Csulánó, a vitéz cigány* című zenés mesejátékot. A város kisdíákjai gyermeknap alkalmából kapták az ingyenes előadást, melyet több mint 600 lelkes kisdíák előtt mutattak be. Az ingyenes előadást az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatása tette lehetővé. Az Aba-Novák Kulturális és Zenei Központ térítésmentesen bocsájtotta az Alapítvány rendelkezésére a gyönyörű színháztermet.

A mese a távoli keletre repítette a gyerekeket, ahonnan a legenda szerint a cigány nép elindult, hogy szerencsét próbáljon a világban. *Lácsó vajda* fia *Csulánó* – aki apja reménysége –, engedetlen, szemtelen, pimasz. Úgy viselkedik, ahogy egy királyfihoz ez nem illik. Apja *Szajbűdzsét*, a tanítót rendeli mellé, hogy oktassa, nevelje. Sok-sok kaland vár az engedetlen Csulánóra, aki az előadás végére méltó lesz arra, hogy apjától átvegye a királyságot.

DARÓCZI DÁVID KORMÁNYSZÓVIVŐ

❖ *Budai Bernadett* politikai elemző és *Daróczi Dávid*, a Kormányzóvivői Iroda vezetője lesznek a kormányzóvivők június 18-ától – jelentette be *Gál J. Zoltán*, a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára. Elmondta: a kormányátalakítás után most jött el az ideje annak, hogy a kormánykabinet is kiegészüljön. Két szóvivő kinevezését az is indokolja, hogy júliustól naponta lesznek kormányzóvivői tájékoztatók. Gál J. hangsúlyozta: olyan embereket választottak, akik nem szópárbajban edzettek, nem közszereplők és inkább jövőjük, mint múltjuk van, de szakmai felkészültségükkel

értik és meg tudják értetni az emberekkel a reformfolyamatokat.

Daróczi Dávid 35 éves, majdnem két éve vesz részt a Miniszterelnöki Hivatal kommunikációs stábjának munkájában, korábban több újságban, a Magyar Televízióban, valamint a Radió C-ben dolgozott. Tanulmányait a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Főiskola karán végezte, most a Budapesti Műszaki Egyetem Üzleti Tanulmányok Intézetének hallgatója. A Kormányzóvivői Iroda vezetője nagy feladatnak és kihívásnak tekinti, hogy ezentúl a kabinet szóvivőjeként is dolgozik. Szeretem a hazámat – ezzel indokolta, hogy elvállalta a felkérést.

KÁLLAI ERNŐ LETT A KISEBBSÉGI OMBUDSMAN

❖ *Kállai Ernőt* – titkos szavazással – 326 igen szavazattal, 14 ellenében választotta meg kisebbségi ombudsmannak az Országgyűlés június 11-ei plenáris ülésén. „Nagyon örülök, hogy az Országgyűlés *Kállai Ernőt* megválasztotta kisebbségi ombudsmannak. Meg vagyok győződve arról, hogy a legalkalmasabb személy fogja ellátni ezt a feladatot. Nagyon nagy segítségére lesz ő a cigányság integrálódásának, de éppilyen fontos segítőtje lesz az összes magyarországi nemzeti kisebbségnek” – nyilatkozta *Sólyom László* államfő a Parlamentben az ombudsman-választás után.

A köztársasági elnök kijelentette, meg van győződve arról, ha elkezd egyeztetni a pártokkal az általa javasolt jelöltekről, akkor *Kállai Ernő* nem lenne most országgyűlési biztos. Így a továbbiakban is azt a gyakorlatot követi, mint eddig, hogy a független pozíciókat, azoknak a betöltését nem engedi át a pártalkuknak. Az Alkotmány szerint az elnöknek a felelőssége megtalálni a megfelelő embert, és az Országgyűlés joga megválasztani vagy pedig elutasítani, ha erre megfelelő alkotmányos indokokat talál. *Kállai Ernő* a szavazás eredményének kihirdetése után letette az esküt a parlament előtt. *Sólyom László* másik jelöltjét, *Majtényi Lászlót* nem választották meg az állampolgári jogok országgyűlési biztosának.

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK FOGLALKOZTATÁSÁT SEGÍTŐ PROGRAM ZÁRÓKONFERENCIÁJA

❖ A hátrányos helyzetűeknek szóló központi képzési program eredményeit ismertető országos zárókonferenciára került sor június 12-én a Budapesti Munkaerő-piaci Intervenció Központ szervezésében, Budapesten. A programot, amelyre a szociális és munkaügyi tárca 1 milliárd forintot biztosított, a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, valamint kilenc Regionális Képző Központ – ahol egy-egy roma referens is segítette a munkát – valósította meg. A program a hátrányos helyzetű – elsősorban roma és fogyatékossgal élő – álláskereső, illetve inaktív személyek képzésbe vonását célozta meg, lehetővé téve számukra a hiányzó alapiskolai végzettség megszerzését, a munkaerő-piacon értékesíthető szakma elsajátítását, a munkaerő-piaci igényeken alapuló betanított képzésben való részvételt, valamint informatikai alpműveltség megszerzését. A programnak integráns részét képezte a

képzésbe bevont felnőttek felzárkóztatása, mentális felkészítése és megerősítése is. A szakmai képzést elhelyezkedést segítő tréningek, szolgáltatások egészítették ki. Az utolsó szakaszban a résztvevőket felkészítették az álláskeresésre és személyre szóló segítséget kaptak az elhelyezkedéshez. A jelenleg is folyó monitoring vizsgálat alapján a kiküldött kérdőívekre válaszoló 1153 fő közül 525-en helyezkedtek el, ami a választ adók 45,5%-a. A program keretében a tervezett 197 tanfolyammal szemben 214 valósult meg, 3300 fő részvételével. A tanfolyamot befejezettek létszáma 3155, ami kimagaslóan jó eredménynek számít, a lemorzsolódás az átlagosnál alacsonyabb (5%). Felzárkóztató képzésben 616 fő vett részt, vagyis a hallgatók közel 20%-a megszerezte a szakmai képzésbe való bekapcsolódáshoz szükséges alapismereteket.

A CSEHEK NÉGYÖTÖDE SZERINT ROSSZ A VISZONYA A ROMÁKKAL

♣ Száz csehből csupán 16 tartja „egészséges véve” megfe-

lelőnek a romákkal való együttélést. Ez abból a reprezentatív felmérésből derül ki, amelyet a Cseh Köztársaság Tudományos Akadémiájának közvéleménykutató központja végzett május első felében. A Független Hírügynökséghez is eljuttatott elemzés szerint „inkább rossznak” tartja az együttélést a cseh lakosság 53 százaléka, 26 százalék pedig „nagyon rossznak” minősítette. A roma-nem roma viszony csak a megkérdezettek nem egészen egy százaléka szerint mondható nagyon jónak. A prágai tudományos akadémia elemzői szerint a helyzet a tavalyinál is rosszabb, mert akkor az „inkább elégedettek”, aránya még 22 százalékkal volt – szemben az idei 16 százalékkal. A viszony romlása abból is leszűrhető, hogy míg 2006-ban százból 69-en nyilatkoztak többé-kevésbé negatívan a romákkal való együttéléstől, számuk mostanra már 79-re nőtt.

ATHE SAM – ITT VAGYUNK

♣ A június 4–10. között Gödör klubban rendezett *Athe Sam (Itt vagyunk)* Fesztivál keretében soha nem látott sokszínűségében mutatkozott meg a roma művészet és kultúra. Az egyhetes esemény két zenész *Szil-*

vási István (Szilvási Gipsy Folk Band) és *Kovács Antal (Romano Drom)* kezdeményezésére jött létre. A személyes indíttatás széleskörű önszerveződést indított be, amelynek köszönhetően izgalmas élményekben lehetett részünk. A fesztivál mottója: „Természetesnek tartjuk azon igazságokat, hogy minden ember egyenlőnek tekintetett” – *Martin Luther Kinget* idézte, már ezzel is rámutatva, hogy az esélyegyenlőség és a kultúrák közötti élő kapcsolat földrajzi és etnikai szempontoktól függetlenül mindenütt fontos cél. Ugyanakkor ezt a célt a zárt ajtók mögött zajló tudományos konferenciáknál, illetve a szűk rétegnek szóló művészeti eseményeknél talán jobban szolgálja egy valóban mindenki számára nyitott, átjárható fesztivál, ahol mindenbe bele lehet kóstolni egy kicsit, de semmi sincs túladagolva, és semmi sem kötelező. Ezt az oldott nyitott hangulatot segítette elő az is, hogy a Gödör klubban rendezett valamennyi eseményre ingyenes volt a belépés, így senkinek nem kellett kívül rekednie anyagi okok miatt, vagy azért, mert csak egy fél órára tudott bekukkantani. A szervezők célja többek között az volt, hogy romák és nem romák

együtt szórakozzanak, művelődjenek, illetve vitassanak meg bizonyos kérdéseket.

SZÁZEZRES BÍRSÁGOK ROSSZ ÁLLÁSINTERJÚ-KÉRDÉSEKÉRT

♣ Az utóbbi időben több alkalommal is bírságot szabott ki az Egyenlő Bánásmód Hatóság hátrányos megkülönböztetésért. Vakság, roma származás, életkor. A munkához nem kapcsolódó munkáltatói diszkriminációért több százezres bírság járt – írja a Világgazdaság. Nemrég egy mediátoriroda a jogászai pozícióra előre megbeszélt állásinterjút a jelölt vaksága miatt mondta le. Mivel a cég nem tudta megfelelően indokolni, a vakság miben jelent hátrányt a jogász munkavégzésben, ezért 800 ezer forintba büntette az Egyenlő Bánásmód Hatóság, amit a bíróság helyben is hagyott. 700 ezer forintos büntetést kapott az a cég, amely egy újsághirdetésre jelentkezőt nem vett fel pusztán roma származása miatt. A lap által idézett harmadik esetben a pályázót életkora miatt utasították el, mivel a munkaadó szerint a csapat többi tagja fiatalabb a 37 éves jelentkezőnél, és a munkaadó szerint nem tudna beilleszkedni a teambe. A hatóság egyébként nemrég állásfoglalást adott ki arra vonatkozóan, hogy milyen kérdéseket tilos feltenni a pályázónak az állásinterjún. Néhány kérdés: Hány gyermek van? Milyen a családi állapota? Milyenek a vagyoni viszonyai? Vannak-e kiskorú gyermekei? Szeretne-e a jövőben gyermeket vállalni? Milyenek a szexuális szokásai? Van-e házasságon kívüli kapcsolata? Milyen vallású, gyakorolja-e a vallását? Tagja-e valamelyik pártnak?

Az Origo, a Romaweb, az MTL, a RomNet, és a Népszabadság hírei alapján összeállította: Paksi Éva

ORSZÁGGYŰLÉSI HATÁROZAT: „LEGYEN JOBB A GYERMEKEKNEK!”

♣ Nagy többséggel, 306 igen és három tartózkodás mellett elfogadta a parlament a közelmúltban a „Legyen jobb a gyerekeknek” Nemzeti Stratégiáról, 2007–2032” címet viselő határozati javaslatot. A dokumentum egyik legfontosabb célja, hogy egy generáció alatt jelentősen csökkentse a gyerekek és családjaik szegénységét. A „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégia elindításának három fő indoka van. Szükségességét első sorban az indokolja, hogy e törvénynek megfelelően is csökkentse a gyermekek és családjaik nélkülözését, javítsa a gyermekek fejlődési esélyeit. Másik fontos indoka a szegénységi ciklus megszakításának szükségessége. A harmadik indok az első kettőből adódik: közös érdek az ország fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődése. Ehhez a gyermekek esélyeinek közelítése, piac- és lehetőleg versenyképes felkészültségük, munkához jutásuk általános biztosítása, a ma növekvő társadalmi szakadékok szűkítése szükséges – áll a jogszabályban. A most elfogadott határozat egyébként hat területen javasol programokat a gyermekszegénység visszaszorításában. Ezek: foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet javítása; a gyermekes családok anyagi helyzetének javítását szolgáló ellátások; lakás, lakhatás feltételeinek, minőségének, biztonságának javítása; a képességek kibontakoztatását, a sikeres iskolai pályafutást segítő intézmények és szolgáltatások, a szegregáció csökkentése; a gyermekes családokat célzó személyes szolgáltatások és szakellátások fejlesztése.

A hónap hírei • A hónap hírei

A szegénység kuriózumai

A Bükkalja sajátos látványossága a barlanglakás-rendszer. Szenzáció annak, aki kényelmes otthona tudatában nézi, nyomor azoknak, akik naponta küzdenek életfeltételeik megteremtéséért.

Nem szeretném, ha erről lenne híres ez a vidék. Voltak, vannak, akik még barlanglakásokban élnek, de nem dicsőség ez sem nekünk, sem nekik – kommentálja a látványosságot egy férfi. A Bükkalja különlegességének számítanak a pince- vagy barlanglakások. Többségüket közel egy évszázada szegény sorsú magyar emberek vájták ki. A háborúk után aki csak

tehetett, elköltözött innen. E mesterséges barlang-rendszerek ma a leg-szegényebbek lakhatását szolgálják. Az egyik legnagyobb pincelakás-rendszer (vidékenként eltérő az elnevezése) Szomolyán található.

Tavaly decemberben a Szomolyai Cigányokért Szervezet mintegy 42 millió forintot nyert a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól a pince-

lakók komfortosabb elhelyezésére. Az első szerződések a napokban megkötöttek, három héten belül az első szomolyai család új otthonba költözhet.

Több száz ilyen lakás van Szomolyán – meséli **Lázár Györgyné, Irénke**, aki a gyermekkorát maga is pincelakásban töltötte. – Az összegből 20–25 családot szeretnénk kiköltöztetni, s nekik a fa-

luban komfortos porta vásárlását segíteni. Egy család sem kapja úgy-mond ingyen az új házat, vagy szocpollar, vagy hitelvállalással kell be-szállniuk.

A szabályok szerint, ha a támogatás meghaladná az 50 százalékot, már nem kerülhetne a nevükre a lakás. Ám a célunk az, hogy ők érezzék magukat tulajdonosnak. Mivel a többségük egész életét pince-

Fotó: LD archivum

lakásokban élte le, így utógondozást is biztosítani kell nekik. Egerből járnak ide családgondozók, s a kiköltözés után hosszú ideig segítik a szerencsések beilleszkedését.

A pincerendszert régebben szegény magyarok lakták, ma csak romák élnek itt. Ennyi, ami közös az itteni pincelakás-lakókban. Az igényesség és a komfort iránti törekvés komolyan differenciálta ezt a „társadalmat” is. Léteznek olyan helyek, amelyeknek már az eredeti tulajdonosa sem ismert, kézről kézre jár a porta. Mások pár tízezer forintért jutnak hozzá. Van, aki kibontja a már befalazott bejáratot, s pincét foglal. Szintén a család igényessége dönti el, mennyire tiszta a lakás, hogyan teremtenek maguknak minél élhetőbb, emberibb feltételeket. Akad két szoba, konyhás, frissen meszelt falú, gondozott udvarú, de léteznek igen elhanyagoltak is.

Átlagosan 20–30 négyzetméteren öten, hatan élnek, de ismert zsúfoltabb porta is. A templom mögött meredek kaputató vezet a pincelakásokhoz. Irénke azt magyarázza, ő is itt töltötte gyerekkora egy részét. Akkoriban minden asszony hímzett, Mezőkövesdről hozták nekik a munkát. Már a kicsi lányok is értettek a tűforgatáshoz. A fiúk feladata volt a vízhordás. S itt álljunk meg egy percre! A tufatalajon jól látszik, hogy a szennyvizet idáig vezették. Ki is róttak mindenkiére egységesen ezer forintot. Igen ám, de víz nincs a hegyen. Az alsó

közkútig kell kannákkal járni. Van, aki naponta többször is megteszi a 400–500 méteres utat, s csúszós, meredek emelkedőn egyensúlyoz visszafelé. Áram csak egyes házakban van, ezek az úgynevezett „fennálló házak”. Innen vezetik a többiek az áramot, s osztottnak meg a kiszámlázott összegben. Tárcsás mosógép a legtöbb portán van. Nem ritka a parabolaantenna sem! Ha víz lenne a hegyen, akár összkomfortosnak is nevezhetnénk a pincerendszert!

Fiatalkoromban egy kis faluközösség élt a hegyoldalakban – magyarázza Irénke. – Akkor még senkit sem szóltak meg azért, mert a pincelakásokból jött. Ma a legszegényebbek szorultak a hegyoldalba, s nagyon elszeparálódott ez a világ. A pincelakásokhoz vezető úton forróbb a nap és jobban éget a talaj. Mindez a fehér tufakőnek köszönhető.

Egy fiatal fiú ügyesen egyensúlyoz kannáival a meredeken. A látogatókra ügyet sem vet, érezni, többször estek már rájuk a csodálkozó tekintetek. Egy portához érünk. Rozika, a háziasszony az ajtó előtt dolgozik, jöttünkre szabadkozik, épp az ebédet készíti. Az övé az egyik legjobban felszerelt pincelakás. A konyhában tűzhely, mellette nagy edény tiszta víz, a tévében képűség fut. Az ajtó fölött parabolaantennára leszünk figyelmesek. – Nagyjából tíz éve élünk itt, most négy helyiségünk van, s ezt már magunknak alakítottuk ki – világosít fel. – Jó ez a ház, hiszen

nyáron hűvös, télen meleg, alig kell egy kicsit ráfűtenünk. Az asztalon félig kész hímzés, Rozika lánya dolgozott rajta. E családban minden lány és asszony híméz, sajnos potom pénzért. Egy közepes terítőért 500–600 forintot kapnak, ám tíz zsák szemetet 3 ezer forintért vittek el. – Egyedüli gond a víz hiánya – mutat körbe. A terhes anyáknak, a betegeknek, az öregeknek óriási teher a víz felhordása. Márpedig mosni és fürdeni kell. A család udvara feltűnően takaros. A kutya mestersegesen kialakított tufaodúban lakik, a szemeteszsákot is függőleges mélyedésben tárolják. Talán csak az árnyék hiányzik a vakító fehérségben, na de itt nem élnek meg a fák.

Egy nagykapun átlépve újabb utcába érünk. Kutya vigyáz Balázsékra, akik hamarosan költöznek.

– Mi ezért a lakásért fizettünk, az újhoz hitelt veszünk fel. Talán három hét múlva már ott is lakunk. Kicsit sajnálom ezt a helyet, nem volt ez rossz – mondja a szűkszávvú ifjú. Az eddigi életét pincelakásban élte le, nem csoda, ha kicsit fél a változástól. Lakásukat a költözés után nem falazzák be, olyan jó állapotú, hogy talán egy életveszélyes pincében élő kapja majd meg. A program, bármennyire is takarékosan oldják meg a vásárlásokat, nem lesz képes felszámolni az összes pincelakást. – Ha megtudják, kinek nézzük a házat, azonnal felverik az árát a faluban – panaszkodik Irénke. – Így akár 5–6 milliót is el-

kérnek egy falubeli két szoba, összkomfortos házért. Nem fogadják szívesen azokat, akik innen költöznek le. Pedig közülük soknak már gyönyörű nagy háza van – mutat a szemközti domboldalra. Melindáék házában már rosszabbak az állapotok. A lakásfestés előtt áll. Évente kétszer is kell meszelné a füst miatt. Heten élnek a szobakonyhában, s még a programba sem kerültek bele, hiszen anyagilag nem tudják a költözés rájuk eső részét megfizetni. Nyáron nincs is gond, de télen a vízhordás és a bevásárlás bizony bajos dolog.

– Egyszer talán majd mi is megyünk – tárja szét az asszony a karjait, s érezhető, hogy szívből szól. Lefelé menet újabb családra leszünk figyelmesek.

– Hát ezt mondtam. Mindig akadnak új lakók, akik se szó, se beszéd, elfoglalnak egy pincelakást – csóválja a fejét Irénke.

A programnak – amelyre az ország 9 pályázója, köztük Egercsehi önkormányzata is nyert pénzt – jövő májusra kell befejeződnie. Ám korántsem ér véget a történet. A leköltöztetett családokat sokáig utógondozzák, a gyerekeknek programokat szerveznek, a felnőttek mentálhigiénés támogatást kapnak. S lesznek, akik ugyanúgy egy jobb lakásra várnak majd, s talán olyanok is, akik új beköltözőként próbálnak megélni a hegyoldalon.

Szuromi Rita
(Heves Megyei
Hírlap)

Novák Veronika

Cigány oklevelek és kiváltságglevelek az Esterhazy család levéltárában*

A kiváltságglevelek az oklevelek jelentős csoportját alkotják. Általában a kiváltságlevél alatt olyan oklevelet értünk, amellyel a király, esetleg a földesúr alattvalója számára olyan jogokat illetve előnyöket biztosított, amelyek nem voltak minden alattvaló számára természetesek. A kiváltságglevelek tartalmi és formai sokrétűsége is nehezíti pontosabb meghatározásukat. Elfogadott tény az is, hogy csak az olyan oklevelet nevezzük kiváltságlevélnek, amellyel az adott jogokat és előnyöket örökre, vagyis meghatározatlan időre adta az adományozó, és az adományozott jogok, előnyök élvezete ellen senki sem tiltakozhatott, vagyis egy harmadik személynek nem volt módjában azt megváltoztatni. A kiváltságglevelek nagy részét az uralkodók adták ki, de kiadójuk lehetett más személy, főleg földesúr is. A kiváltságglevelek címzettjei konkrét személyek, esetleg egész közösségek voltak. Mivel a címzett számára jogokat, előnyöket biztosítottak, nagy számban maradtak fenn a levéltárakban. Kiadásuk nemcsak a Mohács előtti időben de a 17–18. században is gyakori volt.

A cigányoknak, mint közösségnek kiadott kiváltságglevelekről több adat maradt fenn. Több általános történelmi munka említi, hogy már Zsigmond király adott ki kiváltságlevelet a cigányok számára.¹ NAGY Pál legújabb munkájában, amely *A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában* címmel jelent meg, ezeknek az adatoknak a hitelességét megkérdőjelezte.² Nézete szerint a legrégebbi hiteles adat a cigányokról csak 1416-ból származik, és a brassói számadáskönyvekben maradt fenn. A legrégebbi oklevél, amelyben a cigányok említődnek Hunyadi János 1455. január 18-án kelt oklevele, amellyel mint beszercei ispán megengedte, hogy Barcsay Péter és Tamás birtokukon jobbágyként letelepítsen négy romát. Mint az az elmondottakból kitűnik, a cigányokról szóló legrégebbi hiteles írásbeli adat, valamint a legrégebbi számukra kiadott kiváltságlevél kiadásának éve teljes pontossággal csak az érintett korszak, vagyis a 14. század, valamint a 15. század első felében kiadott oklevelek teljes közreadása után lesz eldönthető. Minden kétséget kizárva azonban hitelesek Mátyás király 1478 és 1487-

ben kiadott kiváltságglevelei a cigányok számára. Az utóbbi szövege a közelmúltban jelent meg ismételtten.³ Az utóbbi oklevéllel Mátyás király kivonta a brassói vár erősítésénél dolgozó cigányokat, akiket „egyiptomiaknak” nevez, az erdélyi vajda hatásköre alól. Az oklevélből az is kitűnik, hogy a címzettek már korábban is kaptak ilyen kiváltságot. További uralkodók is adtak ki cigány kiváltságleveleket, így Ulászló 1492-ben és Izabella királynő 1557-ben.⁴

Az uralkodókön kívül a földesurak is adtak ki okleveleket és kiváltsággleveleket a cigányok számára. Az Esterházy család cseszneki, semptei és zólyomi ágának levéltárában több ilyen oklevél maradt fenn. Közülük kilencet Thaly Kálmán ismertetéséből,⁵ kettőt pedig a *Szlovák Nemzeti Levéltárban* őrzött Esterházy levéltárból ismerünk. Az oklevelek tartalmából kitűnik, hogy még legalább három hasonló oklevelet adtak ki a család tagjai a cigányoknak. Az Esterházy család 1421-ben szerzett vagyonrészt Galántán,⁶ majd a semptei uradalom megszerzése után 1642-ben vált Pozsony megye településeinek egyik legjelentősebb földesurává.

Természetesen Magyarországon egyéb megyében is jelentős birtokkal bírtak. A család tagjai közül többen jelentős katonai, egyházi és közeleti tisztséget is betöltöttek, s közsismert, hogy a kultúra mecénásai is voltak. Udvari zenészeik között több ismert zeneszerzőt, köztük Joseph Haydn-t is megtalálhatjuk. A török háborúk után a 17. század utolsó negyedében, valamint a 18. század első felében uradalmakon komoly gazdasági fellendülés tapasztalható. A török időben ért veszteségeket, főleg az elpusztult vagy meggritkult falvak lakosságát igyekeztek új telepítésekkel megerősíteni. Nem véletlen tehát, hogy a cigány közösségeket birtokaikon szabadon engedték vándorolni, hogy így részükre bizonyos munkát is végezzenek. Az oklevelekből az is kitűnik, hogy a család tagjai igyekeztek az egyes cigány közösségek belső életébe is beleszólni, főleg a vajda választásával.

A család birtokain élő cigányok számára a legrégebbi ismert oklevelet 1675. szeptember 18-án Galántai Esterházy János, Csesznek örökös ura adta ki.⁷ A címzett Vörös Mihály, akit mint az kiderül az oklevélből, a föl-

* Rövidített változat. A teljes tanulmány lelőhelye: In BÓDI Zsuzsanna (szerk.): *Romanothon. Magyar Néprajzi Társaság*: Budapest, 2004. pp. 7-23. Magyar és angol ny. (Cigány Néprajzi Tanulmányok / Studies in Roma (Gypsy) Ethnography, 13.)

1 Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben VII. 569.

2 NAGY 1998.

3 BLAZOVICH-ÉRSZEGI-TURBULY 1998. 388-389.

4 Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben VII. 569.

5 THALY 1883.

6 Galánta. Bratislava, 1987. 23.

7 Az oklevél THALY közlése alapján

desúr vajdává tett, őt és fiait Györgyöt, Istvánt valamint Rigó Györgyöt gyermekeikkel és utódaikat oltalma alá vette és szabadságot adott nekik, hogy bármely megyében levő birtokán szabadon végezzék a kovácsmesterséget és az árucserét. Oklevelében felszólította a többi nemest is, hogy a Vörös Mihály vajdaságához tartozó cigányoknak a szabad utazást és mulatást ne gátolják. Az oklevél a protectionális levelek közé sorolható, azonban tartalmával a vajda kinevezését is rögzíti és neki és társainak bizonyos szabadságot is ad, tehát kiváltságlevélként is értelmezhetjük. Az oklevél hártára írt és gazdagon díszített. A szöveget három oldalról dús virágdíszítés veszi körül, amely kivitelében is érdekes. Az egész virágdíszítés egy, a pecsét alján elhelyezett vázából indul ki és tulipánt, szegfűt, rózsát, liliomot, violát, nárciszt és egyéb virágot ábrázol. Az oklevélben Esterházy János valamint a vajda és társai neve is arannyal festett, nagy betűkkel van írva.

Esterházy Ferenc, ugyancsak Csesznek ura, adott ki 1697-ben ugyancsak Vörös Mihálynak és fiainak Mihóknak és Ferencnek valamint Kovács Mártonnak, Sipos Ferencnek és Horváth Ferencnek tartalmával az előbb bemutatott oklevéllel csaknem teljesen megegyezőt.⁸ Utódaikat, de cselédeiket is oltalma alá véve tudatta, hogy Vörös Mihályt vajdává választotta. Ezt az oklevelet is hártára írták és hasonlóan az előbbihez, szintén gazdagon díszített. Az írt szöveget itt teljesen körülveszi a virágdíszítés,

sőt az Esterházy család festett címere is megtalálható a díszítésben. Az első sor betűi arany, a második sor betűi piros, a harmadik sor betűi valamint a vajda és a többi cigány nevei zöld színnel voltak festve.

Ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki a további ismert cigány oklevelet is, 1698. május 10-én Szent Ábrahamban.⁹ Ezzel az oklevéllel a már két ízben említett Vörös Mihálynak és fiainak Mihóknak és Ferencnek, valamint Kovács Mártonnak, Sipos Ferencnek, Vörös Jánosnak, Sárközy Jánosnak és Mihóknak, Horváth Jánosnak, Váczy Mártonnak szabadságot adván megengedte, hogy az említettek bármely birtokán szabadon utazhassanak és mulathassanak. Érdekes, hogy Esterházy Ferenc oklevelében megparancsolja, hogy a birtokán élő minden cigány ismerje el Vörös Mihály vajdaságát, aki már öregapja, Esterházy Dániel és apja, Esterházy János alatt is vajda volt. A cigányok számára a már említett szabad utazást, mulatozást igyekezett nemcsak a saját birtokain biztosítani, hanem erre kéri levelével a többi birtokost is, akiknek ezért viszontszolgáltatást ígér. Az oklevél azt is említi, hogy az előző kiadott protekcionális levelei elvesztek. A papírra írt oklevelet Esterházy Ferenc saját kezűleg írta alá és pecsétgyűrűjével hitelesítette. Az oklevél egyszerű, egykorú másolatban is fennmaradt.

1711. szeptember 28-án adta ki Esterházy Ferenc, Csesznek ura és Fehér megye főispánja Pápaji Mihály vajdává való megválasztásáról szóló oklevelét.¹⁰ Vele

kötelezte a vajdát, hogy romáival együtt rendesen fogja magát viselni, aminek fejében felszólította tisztviselőit, hogy a vajdát a hozzá tartozó cigányokkal együtt hagyják szabadon dolgozni, lakni és tegyék lehetővé számukra, hogy a „kovácsolás és a cserélés” mesterségét szabadon űzhessék. Az oklevelet papírra írták és pecsétgyűrűvel volt hitelesítve. Az oklevélben már nincs virágdíszítés de külön borítékot készítettek hozzá, amely virágokkal gazdagon díszített.

Az Esterházy család további tagjának, Péternek az oklevele 1717-ben kelt Galántán.¹¹ Barják Ferenc¹² vajdának szól, akit újonnan választott a földesúr vajdának. Számára és cigányai számára megengedte, hogy a surányi és beckói uradalmában szabadon lakhassanak és kovácsolhassanak, valamint cserélgessenek. Ugyanakkor kötelezte őket, hogy a kovácsolás mellett a szénagyűjtésben is segítsenek, vagy ha ott nem volna rájuk szüksége, 12 forintot voltak neki kötelesek a segítség fejében fizetni. Kocsijaikkal és lovaikkal a földesúr szüksége szerint fuvarozni is kötelesek voltak. Minden sától Szent György és Szent Mihály napján egy-egy rénesi forintot fizettek és további adóként minden sátor után egy font borsót is kellett adniuk. A vajdának megengedte, hogy a szökevény cigányokat megfogja és megbüntesse. Esterházy Péter oklevelével tisztségviselőinek megparancsolta, hogy amennyiben a vajda alá tartozó cigányokat valaki háborgatná, kötelesek azokat védelmezni. Az oklevélben Barják Ferenc neve helyén

előbb Oláh István neve állt, ez azonban gondosan ki volt törölve. Ugyanezen vajda számára 1720-ban is adott ki Esterházy Ferenc oklevelet. Tartalmában megegyezik az előbbiével, és ugyancsak Galántán volt kiadva. Mindkét oklevelet papírra írták. Az 1720-ban kelt oklevélben az intulációt tartalmazó sorokat nagy betűvel írták. Mindkét oklevél Esterházy Ferenc címeres pecsétjével és sajátkezű aláírásával volt hitelesítve.

Ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki a Kovács Gyurka vajdaságát igazoló oklevelet 1719-ben.¹³ A vajda hatásköre ebben nem az uradalomra, hanem Fejér megyére vonatkozik. Mint főispán felszólította a megye nemeseit, hogy a vajdát romáival együtt engedjék szabadon utazni, hogy végezhessék a kovácsolás mesterségét. Hasonló szabadságot adott Esterházy Ferenc, Fejér megye főispánja, Csesznek ura Sónaj Márton hadnagynak, s az ő vajdasága alá tartozó cigányoknak.¹⁴ Felszólította a várkapitányokat, Győr tartomány falusi és városi bírait hogy számukra a szabad kovácsolást és egyéb szokásos mesterségeik űzését biztosítsák. Az oklevél 1723. április 20-án kelt.

Esterházy Ferenc 1723. augusztus 30-án adott ki hasonló tartalmú oklevelet¹⁵ Horváth Ferencnek, aki már öregapja Esterházy Dániel és apja Esterházy János idejében a család védelmében állt, és cigányaival a galántai kastélyhoz tartoztak. Az oklevélben megemlíti a kiadó, hogy korábbi protectionális oklevelei a zűrzavaros időkben elvesztek. Ezen okból

⁸ Az oklevél THALY közlése alapján

⁹ Az oklevél THALY közlése alapján

¹⁰ Az oklevél THALY közlése alapján

¹¹ Az oklevél THALY közlése alapján

¹² Minden bizonnyal ugyanazon személyről van szó, akit egy későbbi oklevél Banyák Ferencnek nevez.

¹³ Az oklevél THALY közlése alapján

¹⁴ Az oklevél THALY közlése alapján

¹⁵ Az oklevél THALY közlése alapján

kifolyólag adta ki tehát levelét Horváth Ferencnek és fiainak Horváth Gyurkának és Horváth Marczinak, Bihari Gyurkának, Vörös Gyurkának és Vörös Miklósnak. Az oklevél egykorú másolatban maradt fenn. Az eredetit és a másolatot is Esterházy Ferenc sajátkezű aláírásával hitelesítette. 1740. július 25-én ugyancsak Esterházy Ferenc adta ki az általunk ismert legkésőbbi vajda kinevezésére vonatkozó oklevelet.¹⁶ Mint Fejér megye főispánja és Csesznek ura vele Kuti János vajdává tételét adta tudomásul, felszólítva a nemeseket, városok és falvak előjáróit, hogy a vajdát romáival együtt engedjék szabadon lakni és tegyék lehetővé számukra, hogy a kovácsolást és cserélést szabadon gyakorolhassák. Ugyanakkor megparancsolta a cigányoknak, hogy vajdájukat kellőképpen becsüljék és tőle mindenben függjenek. Ez az oklevél is csak egykorú másolatban maradt ránk.

Tartalmával az eddig bemutatott oklevelektől teljesen eltér az Esterházy Ferenc által 1751. november 20-án kiadott oklevél. Ezzel az oklevéllel Galántai Esterházy Ferenc Fraknó, Sempete, Gesztes, Devecser, Pápa és Ugocsa ura, borsodi főispán, a Dunántúl generálisa Bakos Ferencet, Bakos Jánost, Bakos Laczkót, Baromy Lászlót és Tinka Lászlót minden jobbágykötelességtől mentesíti, felszabadítja őket és udvari muzsikusaivá nevezi őket ki. Viszonzásul kötelességüket is megfogalmazta, ami abból állt, hogy őt és utódait zenéjükkel szórakoztassák Tallóson, és másutt is, ahol erre őket megkéri. Doboczky Ádámnak a sempetei

uradalom prefektusának és más tisztviselőinek pedig megparancsolta, hogy a nevezett muzsikusokat semmiféle teherrel ne terheljék, hogy a zenéléssel jobban tudjanak foglalkozni. Az oklevelet 1755. július 14-én újból megerősítette. A papírra írt kiváltságlevél Esterházy Ferenc sajátkezű aláírásával valamint nádori pecsétjével van hitelesítve.

A felsorolt oklevelekből kitűnik, hogy az Esterházy család tagjai már a 17. és a 18. században igyekeztek az uradalmakon élő cigány lakosoknak a megélhetési lehetőséget biztosítani. Olyan jogokkal ruházták fel őket, hogy szokásos mesterségeiket, főleg a kovácsolást szabadon űzhessék és ennek érdekében birtokaikon szabad vándorlást biztosítottak számukra. A birtokaikon élő cigányok közül rendszeresen választottak vajdát, aki hosszabb időn át is betöltötte ezt a tisztséget. Ezek, mint kitűnik, Galánta környékén a Vörös, Oláh és Horváth családokból kerültek ki leginkább. Úgy tűnik, hogy a 17. században még az összes uradalmakon élő romának egy vajdája volt, de a 18. században ez módosult, hiszen olyan oklevelet is ismerünk, amelyben a vajdai kinevezés egy megye területére vonatkozik, nemcsak annak egy uradalmára. A cigányoknak kiadott oklevelek azt is bizonyítják, hogy azok vajdája rendelkezett bizonyos bírói hatalommal is. A vajdának a hozzájuk tartozó cigányok engedelmességgel tartoztak, s nem hagyhatták el őket. Az általunk ismert oklevelek és kiváltságlevelek bizonyítják azt is, hogy az Esterházy család a cigányok

környezetében élőket is igyekezett a velük szembeni toleranciára nevelni. Több oklevél nemcsak az uradalom tisztjeit szólítja meg, hanem a városok, falvak előjáróit, katonai tisztviselőket és a többi rendet, vagyis más nemeseket is. Az 1773-ban elrendelt Pozsony megyei cigány összeírásokban az Esterházy család földesúri körébe tartozó mezővárosokban és falukban a cigányok megélhetési forrásaként főleg a muzsikálás van feltüntetve.¹⁷ Teljes mértékben érvényes ez a galántai 15 cigány családra valamint a szeredi cigányokra is. Az összeírásban mindannyiuk foglalkozásul a muzsikálás van feltüntetve, ugyanakkor a gyermekeikről is feltünteteti az összeírás, hogy azok zenét tanulnak. Talán ennek tudható be, hogy Galántáról és környékéről több ismert cigányprímás származott a 19. de még a 20. századból is.¹⁸ A 19. század kilencvenes éveiben pedig a galántai vasútállomásra befutó gyorsvonatokat is cigányzene köszöntötte.¹⁹ A 19. században a Galánta környéki zenészek Budapesten, Bécsben és Pozsonyban is ismertek voltak. A 18. századi cigány összeírásokat részletesebben szemügyre véve, feltűnik az is, hogy ma a legtöbb esetben ugyanazon családnevekkel találkozunk az egyes községekben, mint a 18. században, vagyis több, mint kétszáz éven át maradtak fenn az egykori Pozsony megye községeiben az összeírásban feltüntetett családnevek. Ebben minden bizonnyal szerepet játszott az Esterházy család gazdasági politikája is. A család tagjai, mint azt az 1751-ben öt muzsikuszá-

mára kiadott kiváltságlevél is bizonyítja, kedvelték a jó zenét és minden bizonnyal a jó szórakozást is, aminek valószínűleg addig nem tapasztalt formájával éppen a cigányoknál találkoztak. Az udvari muzsikusi rangra való emelés pedig egy kiváló muzsikusi tradíciót indított el, amely hatással volt a régió zenei hagyományaira, fejlődésére.

IRODALOM – REFERENCES

BLAZOVICH László – ÉRSZEGI Géza – TURBULY Éva
1998

Levéltárak – kincstárak, források Magyarország levéltáraiból, 1000-1686. Magyar Levéltárosok Egyesülete: Budapest–Szeged, 1998. 664 p., [30] t., [1] t.

Galánta. Bratislava, 1987. p. 23.

NAGY Pál
1998

A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában. Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi Tanszék: Kaposvár, 1998. 499 p.

Az Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben. Budapest, 1887–1901.

THALY Kálmán
1998

A cseszneki vár cigányai [The Gypsies of the castle of Csesznek]. *Történelmi Tár* 1883. pp. 568-578.

¹⁶ Az oklevél THALY közlése alapján

¹⁷ Állami Területi Levéltár Pozsony, Pozsony megye, cigány összeírások.

¹⁸ Galánta idézett mű. 45-46.

¹⁹ Galánta és vidéke.

Jelentés a romák minőségi oktatáshoz való egyenlő mértékű hozzájárulásáról

A Nyílt Társadalom Intézet EU Monitoring and Advocacy Programja (EUMAP) keretében „A romák minőségi oktatáshoz való egyenlő mértékű hozzájárítása, Magyarország” címmel jelent meg a napokban az az országjelentés, amely a 2005–2015 Roma Integráció Évtizede programban résztvevő kilenc ország részvételével készült. Az átfogó elemzés tartalmazza azon alapvető oktatási mutatókat valamint fő akadályokat és korlátokat, melyek megakadályozzák a magyar romákat abban, hogy élhessenek a minőségi oktatáshoz való hozzájárulás lehetőségével.

A jelentés – amely az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermeknek Alapítvány együttműködésével készült – bemutatja, hogy sok roma gyermek Magyarországon továbbra is hátrányos megkülönböztetéssel, elkülönítéssel vagy kirekesztéssel kell, hogy szembesüljön az oktatás területén. A kirekesztés hivatalosan tör-

vénellenes Magyarországon. A kutatás mégis azt jelzi, hogy a roma gyerekek szegregált iskolákba és osztályokba történő elkülönítése az elmúlt 15 év alatt folyamatos emelkedést mutat.

Anélkül, hogy a jelentés szélesebb összefüggéseiben említést tenne a földrajzi elszigeteltségről, szegénységről és nélkülözésről, melyben a gyerekek élnek, egyértelművé teszi, hogy az oktatás terén az integráció nem lehet sikeres. **Farkas Lilla**, a jelentés társszerzője szerint: „át kell térnünk a jogi megközelítésről, amikor a roma és nincstelen gyermekek számára elérhető minőségi oktatásról beszélünk. Sürgető szükség van arra, hogy a pedagógusokat a modern tanítási technikák terén átképezzék, valamint az urbanizációs politikával kapcsolatos terveket újra-gondolják. A valós egyenlő hozzáférés biztosításához, az intézkedéseknek többet kell elérjenek ott, ahol az egész

közösség kirekesztett és elszigetelt”.

A jelentés a hatékony tanfelügyelet hiányára is rávilágít. A régió más országaival ellentétben Magyarországon nincs egy olyan átfogó rendszer, mely ellenőrzi egy adott iskola oktatási törvénnyel történő megfelelőségét, ehelyett a helyi önkormányzatok felelősek igazságszolgáltatási jogkörükben az iskolák gyakorlatban történő ellenőrzéséért. A jelentés szerint a helyi önkormányzatok által elvégzett vizsgálatok nem képesek olyan problémákat felismerni, mint a szegregáció, továbbá a jelentés egy olyan példát is felhoz, amikor is az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgálóközpont, amely korlátozott felügyeleti jogkörrel rendelkező hazai intézmény, szintén képtelen volt elítélni a szegregációt egy olyan helyzetben, ahol az magától értetődő volt.

A jelentéshez három eset-tanulmány – Csököly, Ónod,

Tiszabura – is készült, ezekben súlyos hiányosságokra mutatnak rá az osztályokban oktató pedagógusok képzettségét és támogatottságát illetően. Az állandó támogatáshoz és folyamatos képzéshez való hozzájárulás nélkül a jelentés érvelése szerint a tanárok továbbra is a 19. századi módszerekkel fogják tanítani a 21. század gyermekeit.

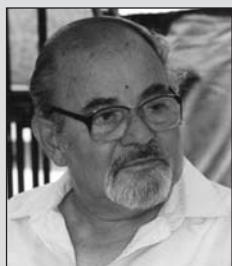
A monitoring jelentéshez 44 részletes és konkrét ajánlás is társul, melyet a magyar kormányhoz címeztek, hogy ezzel is hozzájáruljon a magyarországi roma gyerekek jobb jövőjéhez.

Helyi társintézmények és kutatók végezték el a kutatást minden országban. A teljes jelentések angol és a különböző nyelvekre lefordított változata elérhető a www.eumap.org honlapon.

■ A magyar jelentés címe: „A romák minőségi oktatáshoz való egyenlő mértékű hozzájárítása, Magyarország” (pdf)

Az EUMAP a Nyílt Társadalom Intézet (Open Society Institute, OSI) Budapesten működő programja, amely helyi civil szervezetekkel együttműködésben az emberi jogok és a jogállamiság európai érvényesülését kíséri figyelemmel, s célja, hogy a szükséges szakpolitikai változások előmozdításában segítse. Az EUMAP jelentései a civil társadalom által végzett megfigyelés fontosságát hangsúlyozzák, és az emberi jogokhoz, valamint a jogállamisághoz kapcsolódóan bátorítják a kormányzati és nem kormányzati szereplők közötti közvetlen párbeszédet. A jelentéseket a megfigyelt országból származó független szakértők készítik. A Romák minőségi oktatáshoz való egyenlő mértékű hozzájárítása címmel megjelenő jelentéssorozat korábbi, az európai romák helyzetével, a kisebbségvédelem témájával foglalkozó EUMAP jelentésekre épül. A jelentés az OSI Education Support Programjával (ESP) és Roma Participation Programjával (RPP) közösen készült.

Farkas Kálmán

Szökés Szajolból

Nem hittem az öregeknek, amikor arról beszéltek, hogy amint múlik az idő, s vénül, megöregszik az ember, úgy világosodik meg előtte múltja, s egyre tisztábban emlékszik vissza olyan fontos, de korábban elhalványult epizódokra, történetekre, amelyek döntően befolyásolták sorsát, kitörölhetetlen nyomokat hagytak életének térképén.

Miután fölöttem is jár az idő, s magam is abba a korba léptem, amikor felsejlik előttem a múltam, a korábbi fehér foltok lassan, fokozatosan eltűnedeznek. Már tapasztalom: igazuk van a véneknek. Élettérképem telerajzolódik

folyamatosan, úgy, ahogyan emlékező csatornáim megnyílnak.

Az éjszaka nem aludtam. Gondolatfoszlányok cikáztak az agyamban, míg végül lassan, fokozatosan felsejlett előttem szökésemnek története, és olyan tisztán emlékeztem gyerek-ember-koromnak hőstettére, hogy szinte beleborzongok, ha rágondolok. Elképesztő, hogy mire képes az ember, ha az életéről van szó. Ha szökik, ha menekül, nem is gondol a halálra. Talán nekem is ezért sikerült.

Tizenéves kamasz voltam, amikor a német szövetségesek Magyarország földjére léptek.

Farkas Kálmán, az általa megálmodott, a holokausz cigány áldozatainak emléket állító nyíregyházi emlékmű avatásán.
Fotó: LD archívum

Úgy árasztották el az országot, mint a hangyák a várukat. Máról holnapra éltünk Törökszentmiklóson a Csisznyikóban, a cigány városban. Sáros, csúnya, nyálkás hideg ősz volt 1944-ben. Fázódott, éhezett az egész telep. Egyik reggel nagy lármára, csörtetésre, német vezényszavakra, ordítózásra ébredt a Csisznyikó. Futótűzként terjedt el: körülfogták a telepet az SS-ek a csendőrökkel. Alig kecmeregtünk ki ágyunkból, s öltöttük magunkra gúnyáinkat, néhány perc múlva már a Kossuth utca végén, a Rózsa utca elején, a sarkon álltak a teherautók. Elállt a lélegzetem, amikor csendőr egyenruhában, kakastoll díszítette kalappal a fején megpillantottam a szép özvegy Lovasné szeretőjét a parancsot osztogatók között.

Ott állt a Csisznyikó sarkán a kis trafik. Ajtónyitáskor csengő jelezte, ha vásárló érkezett. Sokszor megfordultam itt. Lovasné fiával barátkoztam, meg a felnőttek engem küldtek el a trafikba néhány szál cigarettáért. Leventéért, a méregerős Hunniáért, amit szívtak. Erre futotta, ezek voltak a legolcsóbbak. Azon az emlékezetes reggelen elhajtották a férfi népség apraját, öregjét az egész Csisznyikóból. A roma aszszonyok sírtak, ordítottak, könyörögtek a németeknek, a csendőröknek.

Fegyveresek őriztek bennünket, hogy meg ne szökjünk a teherautóról. A szép Lovasné szerelme a csendőrtiszthelyettes oldalkocsis motorkerékpáron kíserte a menetet Szajol határáig, ahol már százával voltak romák, zsidó munkaszolgálatosok és mások. Tankcsapdát ásattak velünk a Tisza árterében. Ettől remélték az oroszok feltartóztatását. Ám, ahogyan múlt az idő, s mélyült a csapda, egyre fogyott a létszám. Gyorsan híre futott a romák között, hogy deportálják a cigányokat. Légiriadó, szirénázó vijjogás nélkül alig múlt el óra. Volt aki a tankcsapda mélyén keresett menedéket, volt, aki a közeli erdőbe futott. Fejét vesztve menekült

mindenki, amerre látott. Sokan ott haltak meg, akik menekülni próbáltak.

Szajol az ország egyik legforgalmasabb vasúti csomópontja volt. Több irányba futottak innen a szerelvények. Ez az állomás volt a németek utánpótlási vonalának centruma. Kötelékekben bombázták a szövetségesek repülőgépei. Közeledett a front. A ritka belövéseket sűrűbben követték, páncélozott járművek, tankok jelentek meg az utakon, szántóföldeken. Olyan iszonyatos volt a hangzavar, s akkora a felfordulás, sebesültek segélykiáltása, megsebesült lovak sírása, hogy belefájdul az ember szíve most is.

Julcsi nagynéném lányának, Örsinek a férjével ezt a zűrzavaros állapotot használtuk ki a szökésre. Kúszva, aknavető tűzében, puskák ropogása között sikerült elérnünk az erdőt, s ott meghúzódnunk. Nem vártuk meg, hogy lecsendesüljön a világ körülöttünk, mert attól féltünk, hogy utánunk jönnek, és elfognak bennünket. Étlen, szomjan, kúszva, guggolva, hol meg futva, hol lassítva, rejtőzködve vonszoltuk előbbre magunkat a sáros-fagyos földeken. A szétlőtt villanypóznákról lehullott porcelán foglalatok éles darabjaival pucoltunk marharépákat, s azt ettük. Meg ha találtunk, földben hagyott krumplit, tököt s mást fogyasztottunk. Mindent, ami ehető volt.

Tiszapüspöki határában merészkedtünk a műútra. Akkor, amikor alábbhagyott az égi-földi háború, s már csak bizonyos időközönként lehetett hallani egy-egy géppuska sorozatot, puskalövést. Halottak, füstölgő kilőtt harcokcsik, rokkant szekerek, döglött lovak kísérték utunkat.

Sikerült a deportálás elől megszöknünk Szajolból.

Fellélegeztünk és sírtunk.

„A sport arra tanít, hogy becsületesen győzzünk, vagy emelt fővel veszítsünk!”

1894. június 23-án Pierre de Coubertin báró kezdeményezésére összeült Párizsban a „Kongresszus az olimpiai játékok felújítására”, amelyen elhatározták az olimpia eszme újjáélesztését. Ennek emlékére 1987 óta június 23-a, a Nemzetközi Olimpiai Nap.

Az olimpiai mozgalom a kezdetektől világraszóló mozgósító erőt jelentett nemcsak a sport, de a nemzetiségi emancipáció terén is. A legvadabb nacionalisták is elfogadóvá lettek azokkal a sportolókkal, akik saját nemzeti büszkeségüket erősítették olimpiai helytállásukkal, eredményeikkel. A sport tehát e tekintetben is nagy egyenlősítő. A társadalmi perifériára szorultak legfőbb kitörési pontja mindig is a sport volt, hiszen a pályákon elért teljesítmények előtt a legelvakultabbaknak is fejet kell hajtania. A sport arra tanít – állította *Hemingway* – hogy becsületesen győzzünk, vagy emelt fővel veszítsünk. A sport tehát mindenre megtanít – tette hozzá. A sport a nagy világversenyek – különösen a világfigyelem középpontjába kerülő olimpiák révén – azonban ennél lényegesen többre is megtanít. A közönséget,

a szurkolókat is neveli. Amennyiben egy nemzeti, etnikai vagy szociális kisebbséghez tartozó szerez diadalt a hazájának, azzal saját kisebbsége elismertségét is jelentősen javítja. Toleranciát, megértést növel még akkor is, ha kezdetben kivételként tekintenek rá. Ha többen lesznek, tekintélyt kölcsönöznek saját népcsoportjuknak.

A művészi sikereket lehet vitatni, fanyalogni felettük: divatra, ízlésficamra, helyezkedésre, lobbizásra, tisztességtelen partneri kapcsolatokra, vagy a szerencsére fogni. A sport világában mindez azonban származás kísérlet lenne. Amikor a portugál válogatott cigány jobbszélsője, *Ricardo Quaresma* 18 méterről sokadszor csavarja védhetetlenül a hálóba a labdát, a szélsőséges vérportugál is lelkesedve ünnepli. A Minidarúnak nevezett *Szulejmanoglu*, (akkor még Szalamanov néven) olimpiai aranyat szerzett szülőhazájának, Bulgáriának, nemcsak az ottani török kisebbség öntudatra ébredéséhez, de a velük szembeni józanabb megítéléshez is jelentősen hozzájárult.

Történelmi adóssága a magyar olimpiai mozga-

lomnak, a magyar sportújságírásnak, hogy soha nem tekintette feladatának a hazai olimpiakonok kisebbségi kötődéseit feltérképezni, nyilvánosságra hozni, illetve tudatosítani.

Ott, ahol *Manno Leonidasz*, *Tapavicza Momcsiló*, *Gregurich Amon*, *Kasuer Jakab*, *Hoch Hugó* és *Todoreszku*, illetve *Las-Torres Béla*, *Kirchknopf Ferenc*, *Bittenbinder József*, *Krizmanich János*, *Manno Miltiadesz*, *Kirchmayr Kálmán*, *Szobelevszky Sándor*, *Glykais Gyula*, *Minai Mario*, *Schillerwein István*, *Munteán László*, *Wichmann Tamás*, *Doncsecz József*, *Sasics Szvetisláv*, *Mohamed Aida* jeleskedtek magyar olimpiként (még jóval az egyik nemzetből a másikba való átigazolás korszaka előtt) – mindenképpen illendő lett volna erre odafigyelni. Magyarországi görögök, szerbek, szlovákok, németek, bolgárok, románok, szlovákok s más gyökerűek... A kényszeres névmagyarításokról nem is szólva csak egy szösszenetnyit: *Purczeld*, *Dvoracsek*, *Levkovics*, *Lindenmayer*, *Bednarik* mind a magyar olimpiai bajnok aranycsapat tagjai voltak (a Puskás, Hidegkúti, Ló-

ránt, Lantos, Budai nevű világsztárjainkat hívták eredetileg így).

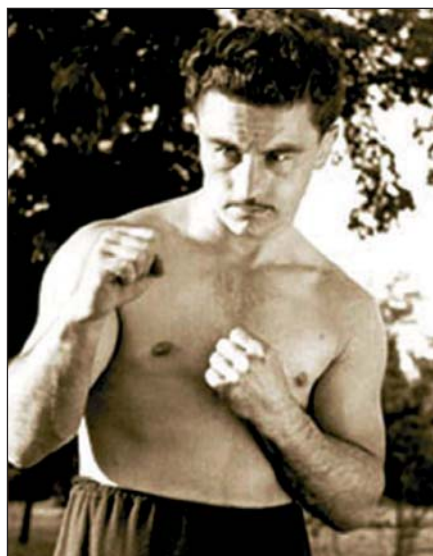
Voltak cigány olimpiakonjaink is! Ők azonban oly korban húzhatták magukra a címeres mezt, amikor nem tartották hasznosnak, ildomosnak származásuk hangoztatását, a sportszakma pedig – más szándékoktól vezérelve – tudatosan ködösített körülöttük.

„A hétköznapi pletyka szintjén táncdalénekestől olimpiai bajnokon át magas rangú politikusig sokakról suttogják, hogy cigány származásúak – írta néhány éve a jelenleg EU-parlament képviselő, *Hegyi Gyula* a Nép-szava hasábjain. Hozzátette: a szabad identitásválasztás alapján mindenkinek veleszületett joga, hogy vállalja vagy ne vállalja valamely őse etnikai hovatartozását. Ezer oka lehet annak, ha valaki szeretne belesimulni a többségi nemzetbe, s ezt senki kívülállónak nincs joga megkérdőjelezni vagy akár nyilvánosan vitatni.

Mi sem szeretnénk ezt tenni, jelen cikk szerzője azonban *Váci Mihály* gondolatát szembesíti az előzőekkel. Váci azt írta, hogy „Nem az jelenti a származást, a rangot, hogy kikre büszke valaki, hanem, hogy ővele

Papp László

kik büszkélkednek, kik szokták nevét féltve mondani...”

A legendás **Papp László**, a háromszoros olimpiai bajnok magyar ökölvívó annak ellenére büszke lehet a hazai cigányság, hogy ő maga sohasem tartotta szükségesnek roma származását megemlíteni, igaz: cáfolatával sem foglalkozott. Az országlakók nagy része cigánynak tekintette és úgy is rajongott érte. 1948-ban, Londonban középsúlyban szerezte meg az első aranyat, amit aztán Helsinki (1952) és Melbourne (1956) nagyváltósúlyú aranya követett. A Budapesti Vasutas, majd Budapesti Lokomotív, a Budapesti Bástya, végül a Vasas sportolója lett. Kétszeres Európa- és hétszeres magyar bajnok. 1957–1962 között hivatásos bokszolóként szerepelt. Mindvégig veretlen maradt. Visszavonulása után edző és kisebb megszakításokkal 1969-től 1992-ig a válogatott szövetségi kapitánya volt. Így módon még hat olim-

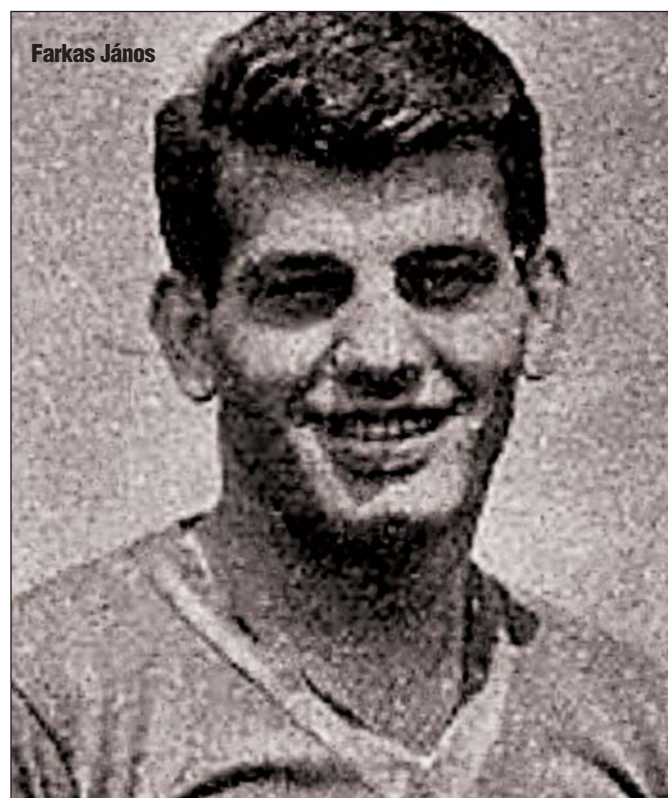
pián lehetett jelen, számos újabb olimpiai érem megszerzésének lehetett részese.

Pedig nem sokon múlt, csaknem elveszett a boksztól számára. Édesapja hegedülni taníttatta, de ökölvívó mérkőzésekre is elvitte, sőt, ő maga is járt ökölvívó edzésre. „Édesapja halála után abbahagyta a hegedülést, amelyben nagyon tehetségesnek bizonyult és a labdarúgással kezdett foglalkozni, amely sportágban szintén sikeresen tevékenykedett. Közben a barátaival elmentek egy edzőterembe, hogy megpróbálkozzanak az ökölvívással, de az első edzésen úgy megverték őket, hogy elment a kedvük az ökölvívástól” – tudhatjuk meg életrajzából. Csak a II. világháború után merészkedett újra a szorító közelébe. A többi már tudjuk... A rendszerváltást követő években egy cigány és állami gondozott fiatalokat segítő egyesület tiszteletbeli elnökségét is magára vállalta. Jelenleg Közép-Európa legkor-
szerűbb sportcsarnoka, a

Papp László Budapest Sportaréna viseli a nevét.

Időrendben **Farkas János** (1942–1989) labdarúgó a következő magyarországi cigány olimpiai bajnok. Tizenkét évesen a László Kórház alsóosztályú csapatában kezdte pályafutását. 1959-ben igazolta a Vasas. Rendkívül gólerős csatárnak bizonyult. 290 élvonalbeli mérkőzésén 169 gólt szerzett. Négy-szeres bajnok: 1961-ben, 1962-ben, 1965-ben és

1966-ban is győzelemre vezette a Vasast. 1966-ban ő lett az ország gólkirálya. 1967-ben a chilei Hexagonal-torna, 1970-ben a Közép-európai Kupa győztese. 1961–1969 között harminchárom-szoros válogatott volt (a címeres mezben 19 gólt lőtt.) Az Európa-bajnokságon bronzérmes, világbajnokságon hatodik helyezett magyar csapat tagja. A londoni VB legszebb góljává választott, a Brazil csapatot porig

Farkas János

alázó találat „elkövetője” volt. 1968 novemberében a világválogatott tagjává választották.

Olimpiai aranyérmét az 1964-es tokiói olimpián szerezte.

1972-ben **Gedó György** (1949-) a müncheni olim-

pián mint *Kalla Éva–Soproni Ágnes* „Írják le a sóhajtasomat!” című interjúkötetében. Aktív pályafutását követően csavargó cigány gyerekeknek szervezett egy boksztulit, aminek tagjai azonban – Gedó sajnálatos

pián szerezte meg Magyarország 100. olimpiai aranyát. Kislégsúlyban, vagy ahogy akkor nevezték: papírsúlyban püfölte maga mögé a többi indulót. Nyolcéves korától öklözött, előbb a Békéscsabai Építők Előre, majd a Magyar Pamut színeiben. Felnőtt versenyzőként őt is a Vasas igazolta le. 1968–1980 között nyolcszor lett magyar-, 1969-ben és 1971-ben Európa-bajnok, 1975-ben EB-bronzérmes. Négy olimpián: a mexikóin, a münchenin, a montrealin és a moszkvain vett részt, de az 1972-es sikerét nem tudta megismételni. Róla nem beszéltek széltebehosszában, sokan nem is feltételezték, hogy cigány. Ő maga büszkélkedett el vele többször is. A Duna tévé 1997. október 31-én sugárzott riportműsorában éppúgy,

balesete után – szétszédtek.

Botos András (1952-) ökölvívónk ugyancsak Münchenben lett érmes. Pehelysúlyban a szovjet *Kuznyecov* és a kenyai *Wauringe* mögött szerezte meg a harmadik he-

lyezést. Ő tizenkét éves korában húzta magára először a bokszesztyűt a Salgótarjáni Bányász sporttelepén. 1980-ig három év kivételével egész pályáját ennél a klubnál töltötte. 1970–1973 között azonban a Budapesti Honvéd versenyzője volt. Hétszeres magyar bajnok. Olimpiai bronzérme mellé egy EB-ezüstöt és EB-bronzot is szerzett. (Előbbit 1971-ben, utóbbit 1975-ben.) A montreali olimpián is pontszerző volt, ötödik helyen végzett. 2004-ben a válogatott keret edzője lett. Jelenleg a nyíregyházi ökölvívók mellett a magyar válogatottat is edzi.

A Vásárosnaményben született **Lakatos Pál** (1968-), a Vasas bokszo-
lója három olimpián volt jelen, de csak kettőn vehetett részt. 2002-ben hatodik helyezett lett a súlycsoportjában, a 48

kg-osok között. Kvalifikálta magát az 1996-os olimpiai részvételre is. Atlanta azonban nem vonulhatott be kedvenc helyei közé, mert 10 deka (!) túlsúlylyal mérlegelt, így nem vághatott neki a küzdelmeknek. Egy olimpiával később már nagyon odafigyelt a súlyára, de sok szerencse ekkor sem kísérte a szereplését. A Sydney-i olimpián ugyanis a második fordulóban 20–8 arányú pontozásos vereséget szenvedett az észak-koreai *Kim Un Csoltól*. Vereségével így nem jutott a negyedöntőbe.

A legutóbbi, athéni olimpián öt ökölvívónk indulhatott. Közülük hármat: **Balogh Vilmost** (1975-), az EB bronzérmes **Bedák Pált** (1985) és bátyját **Bedák Zsoltot** (1983-) roma származásuként emlegeti a közvélemény. Sajnos a görög fővárosban egyiküknek sem sikerült az eredményes szereplés. Csekély vigasz, hogy – az azóta profi öklözőként versenyző – Zsolt kiesése botrányos pontozói „balfogások” következménye, amit azonban a benyújtott óvás ellenére sem voltak hajlandók orvosolni.

Órájuk is emlékezni kell, de azokra a cigányokra is, akiket az olimpiai eszmével összeférhetetlen módon, a nemzetközi közvélemény közönyös csendjében az 1936-os berlini olimpia okán – hogy eltűnjenek a külföldiek látóköréből –

a birodalmi főváros belső területeiről egy külvárosi internálótáborba, embertelen körülmények közé kényszerítettek. Szögesdróttal körülvett barakkjaikat fegyveresek őrizték, hogy ne hagyhassák el.

A legutóbbi olimpián Athénben szinte ugyanez ismétlődött meg. Az olimpiai események és szállások környékéről csakúgy kitelepítették a cigány családokat, mint Hitler tette egykoron. A görög főváros romáinak elhelyezési körülményei is méltatlanok voltak: víz és áram nélküli konténerrekbe költöztették őket.

Ez az olimpiai mozgalom súlyos szégyene, ami miatt – bevallva, bevallatlan – a cigányokkal szemben komoly erkölcsi adóssága van.

Azért arra nagyon kíváncsi lennék, hogyha megalakulna egy nem-

zetközi roma/cigány olimpiai bizottság és felvételét kérné a NOB-ba, majd a legszegényebb országoknak biztosított részvételi kvótára igényt tartva, benevezne a játékokra, hozzájárulnának-e az induláshoz. Ott masírozhatnának-e a vöröskerekes kék-zöld lobogó alatt a roma fiatalok a világ többi sportolója közt? Már csak ennek a valószínűtlen eshetőségnek megkísérlése miatt is ideje lenne megteremteni a cigány sportdiplomáciát.

A hazai roma politikusoknak azonban ettől függetlenül kiemelten kellene foglalkozniuk a cigányság – különösen a fiatalok – testkultúrájának, szabadidős és élsportjának megteremtésével. Régen megérett az idő egy átgondolt, kitörési lehetőségeket, értelmes és hasznos idő-

Bedák Pál

töltést biztosító roma sportpolitika kimunkálására. Nemcsak, és nem elsősorban az ökölvívásra, valamint a világra szóló sikereket elérő roma labdarúgó válogatott-ra koncentráló (ám e sportágakat és csapatokat erősen támogató) koncepció valóra váltására kell törekedni. Az élsportban és diáksportban az integráció, egyéb területeken a külön stratégia látszik célravezetőnek. A legkisebb és legtávolabbi roma közösségek gyermekeiig is el kell jutni. Széleskörű tehetségkutatás és tehetséggondozásra, versenylehetőségekre, sportágpropagandára van szükség. Ez a leggyorsabban megtérülő konfliktus- és előítélet-oldó befektetés. Nagy luxus, hogy ez idáig a romák közül jószerével csak **Balogh Gyula** és **Mezei István** – akiknek ezért nem lehet

eléggé hálás a cigányság – tekintik szívügyüknek.

Nemcsak a közismert versenysportokban kell és lehet gondolkodni. Az egészen kis befektetést igénylő – ha máshonnan nem, a francia filmekből jól ismert – két, utcai golyójáték, a bocska és petanque elterjesztésével, vajon hány felnőtt lélek lenne megmenthető az unalom és általános nihil keltette önpusztítástól? A tetemes kényszerszabadidővel rendelkező romák közül tudatos és hivatásos edzők segítségével hány sakktehetség lenne kinevelhető...

A Nemzetközi Olimpiai Nap legfőbb jótéteménye, hogy évről-évre rányitja az emberek szemét az olimpiai mozgalom, s a sport semmi mással nem helyettesíthető szerepére.

Hegedűs Sándor

Balzsay Károly

Hegedűs Sándor

Ériné Czibak Anna ...CSAKAZÉRTIS!

Valamikor, még a repülés magyarországi őskorában az is komoly eredménynek számított, ha egy gép tartósan, felborulás és szárnyainak elhagyása nélkül tudott saját motorjával előrehaladni. A megsárgult újságlapok szinte naponta közölték az új rekordokat: ez vagy az a kiváló pilótánk mennyivel messzebb gurult a felszállópályán, vagy mennyivel gyorsabban tette ezt. Másutt azt hívták pilótának, aki felszállt a magasba, nálunk – amíg ilyen szerencsés nem akadt – az is igényt tarthatott e minősítésre, aki egyáltalán be mert ülni a pilótafülkébe.

Blériot 1909-es budapesti le- és felszállása, majd *Kutassy Ágoston* ugyanazévi sikeres repülése után, már nálunk is csak a levegőbe emelkedni képes masinákat tekintették repülőgépeknek, azontúl csak a magasságot hasító személyeket hívták repülőknak, pilótáknak.

Nem árt előljáróban sokadszorra leszögezni azt a tényt sem, hogy *Tinódi Lantos Sebestyén* idején még azt is versélményként élte meg a közönség, ha egy költemény egymást követő sora rendre ugyanarra a „vala” szócskára, vagy egyazon ragra végződött. (Summáját írom Eger várának, / Megszállásának, viadaljának

/ Szégyönvállását császár hadának, / Nagy vígaszát *Ferdinánd királynak* – írta például a jelzett poéta.)

Azóta sok minden történt a hazai és a világlírában. Új irányzatok, stílusok és formák kavargtak, kergették egymást, s jutottak a változó korok változó divatai közepette alkalmi vagy tartós népszerűséghez. A verscsinálás mesterséggé vált, bizonyosság rá az évente kiadott költeményes köny-

vek sohasem volt igen magas száma. Azonban amiként nem mindenki pilóta, aki valaha is pilótafülkébe ült, költő sem mindenki, akinek verseit nyomtatásba adták. E rovatban többször magam is élesen bíráltam néhány verseskötet szerzőjét-kiadóját, amikor szépirodalomnak álcázott – nemegyszer közpénzekből megtámogatott – bővítit igyekeztek az olvasókra sózni.

Ériné Czibak Anna „Csakazértis!” című verseskötete kapcsán azonban erős zavarban vagyok. A vékony, nagyjából félszáz oldalas könyvecske prózát és verseket elegyest tartalmaz. A szerző saját gyermekkori emlékeit feldolgozó „Panika” című elbeszélés igen érzékeny és tehetséges író jelez. Sőt többet is ennél. Az a sors, amit gyerekkora óta átélni kényszerül, okvetlenül annyi dacot, erőt és indulatot kelthetett benne, amely egy egész költői életútra elegendők lennének, s amely a kötet nyakasságot, eltökéltséget és tántoríthatatlanságot egyaránt sugalló címét is indokolják. A szerző szívében, lelkében felgyülemlett kínok hitelesítik versei tartalmát.

Ériné Szolnokon született egy tisztapüspöki zenész cigány család gyermekeként. Betegen jött a világra, s gyermekeveit a különböző kórházak és műtétek tették örökre emlékezetessé. Egyik lábára bicebócává tette a sors, s tízdíoptriás szemüveg mögé kényszerítette. Volt, hogy már az életéről is lemondtak az orvosok, de túlélte azt a helyzetet is.

Nem elég, hogy cigány volt, a betegségeiből adódó mássága is céltablává tehette, mindig idegen is volt a többi gyerek között, hiszen apja muzsikusi állásvállalásai folytonos költözködéssel jártak. Tizennégy éves koráig Kunhegyesen, Kunmadarason, Kisújszálláson és Fü-

Ériné Czibak Anna

...CSAKAZÉRTIS!

2006

zesgyarmaton kezdtek otthonteremtésbe.

Az általános iskola elvégzése után, újabb műtétei miatt a szakmunkás iskolát már abba kellett hagynia. Tizennyolc évesen férjhez ment, három felnőtt fiúgyermeket szült, hat unoka szőlője nagymamának. A halálközelség korán felerősítette benne az istenességet. Teológiai tanulmányokat folytatott és folytat.

A szépirodalommal szinte gyerek-kora óta foglalkozik. Ahogy ő fogalmaz: tehetetlenségében kezdett írni. Műveivel különböző pályázatokon, versenyeken ért el dobogós helyezést. Egyszer egy idős író, aki a zsűri elnöke – máig büszke rá – azt mondta neki: „Isten adta őstehetség vagy!”

Hihetetlenül sajnálom, hogy én magam hasonlóan szép bókokkal nem halmozhatom el. A kritikusnak nagy a felelőssége: nem riogathat oktan, de nem is hitegethet. Bár Ériné válogatott verseiben feltétlenül dicsérendő, hogy – ellentétben más, hasonló nivójú műkedvelő alkotók műveivel – átsüt rajtuk a belülről megélt vershelyzet, nem magára öltött pózokban sütkérezik, mint azok legtöbbször. A közel ötven, gondosan dátumozott, 1975 és 2006 között született költemény között az évszázadok változását, a tél örömeit megörökítő, az öregedést, a betegséggel küzdést, a családi élet örömeit, aggodalmait és keserűségeit megéneklők, imák és fohászok is vannak. Olyan líra élményanyag ez, amely mások számára is könnyen befogadható. Bizonyára sokakat megérint több is közülük, mert néhány sorukban valóban fészket ver a költőiség.

A líra műnemében ismeretesekek olyan versformák is (pl. az epigramma, a haiku, a tanka, a szenrjú), amelyek mindössze 2–5 sorban is képesek maradandó költői hatást kelteni. Akadnak újkori mesterek, akik egy-soros költeményekkel is hírnevet szereztek. *Kosztolányi Dezső* váltig állította, hogy *Petőfi* „Elhull a virág, eliramlik az élet” szófüzése amellet, hogy a világirodalom legszebb vers-sora, önmagában is költemény.

Érinének is érdemes lenne kissé rövidebb költeményekkel kísérleteznie. Vannak sorai, amelyek köré efféle mikrolírák lehetne kristályosí-

tani. „Csodálatos érzés hallgatni a csendet...”; „A boldog álmok messze elkerültek...”; „Ne gyötörd már magad én szép gyermekem, / Mert ami fáj, az jobban fáj nekem...”; „...feketébe öltözött eget láttam magam előtt.”; „Az egész család sűrög-forog, ünnep van a házban. / Karácsony van, sütnék-főznek a meleg szobában.” „A kínok összefutnak bennem, / ami enyém volt már nem az enyém.” – ezek olyan sorok, amelyeket dallamuk, ritmusuk, vagy a bennük rejlő költői kép tesznek különlegessé. Az „Egy beteg lány elbeszélése” cím alatt közölt költemény azokban a versszakokban erős, ahol a népballádák hangját és ritmusképét idézi szépen. A „Betegek imája” a litániák hangulatából és hagyományából adódóan jól viseli az egyszerű ragrímeket, s közhelyszerű fordulatokat is. Másutt ezek nehezen indokolhatók s élvezhetők.

A kötet legsikerültebb verse a testvére emlékére írt „Nem tudlak elfelejteni soha” című mindössze négy versszakos alkotást nemcsak az elhunyt fölötti szomorúság, hanem az itt tisztán végigvitt népdalszerűség egyszerűsége teszi igen hatásossá. Annak idején *Szabolcska Mihály* élt hasonló eszközökkel, s vívott ki magának széleskörű népszerűséget. Noha sokat támadták érte, kétség kívül volt olyan olvasói igény, amelyet kielégített.

Anna is számos dicséretet kapott, közeli és távoli ismerősei is szeretik azt, amit ír. Ők kerítették pénzt arra is, hogy első kötete megjelenhessen. Nagy kár, hogy arra nem figyeltek oda, hogy egy olvasószerkesztő is átfussa a kefelevonatokat, így maradhatott a könyvben többféle bosszantó melléütés. Ma is úgy gondolja néhány irodalmár, hogy *József Attila* híres „Karóval jöttél, nem virággal...” – kezdősora eredetileg „kóróval jöttél” lett volna, csak a nyomda angyla szólt közbe, hibás szedés formájában. Alighanem ilyen véletlen következtében lett a „Cigányasszony vagyok” című vers, az előzőekből logikusan adódó utolsó sora „hogy hozzám mindig hű legyen” helyett „hogy hazám mindig hű legyen”, ami – pestiesen szólva – igen ütős vers-vég.

Másutt azonban borzalmassá – a költőhöz, s a költeményhez is méltatlanná – tette a nyomdai oda nem figyelés az alkotásokat. „Húzd rá zenész, hadd szóljon a muzsika, táncolunk / mi reggelig is csárdást vígan ropogva!” (Szüret); „Hadd jöjjön be a napsugár, / Mielőtt még én meghalnák, mielőtt meghalnák...” (Egy beteg lány) – de ezen kívül is számos sajtóhiba van. Tényleg vesztesség mindegyik.

Van egy olyan vers is a közreadottak koszorújában (Én csak kérdeztem, és Isten válaszolt nekem), amely megérné, hogy mives prózává dolgozzák át. Hihetetlenül nagyszerű novellát lehetne kanyarítani – s Anna prózai kifejezőkészsége és ereje erre bizonyára elegendő is lenne – abból a gondolatból, hogy Isten azért szólít magához fiatalon valakit, hogy valami nagy tragédiából, iszonyú fájdalomból idejekorán kiragadjon.

Ne bántsatok engem! – figyelmeztet egyik művében a kötetgazda. Ebben olvasható ez a most idézett gondolat is: „...Mi megvédünk / Ha kell minden kutyát széttepünk! Te csak írd, ne törődj velük / Az irigységtől ugatnak, csaholnak, de gondunk lesz rá, hogy / megvédjük az elveidet...” (Ebeknek azokat az embereket alakítom, akik irigyek rám... A farkasok a versben igaz barátaim jelképei, akik segítő jobbot nyújtanak nekem – olvasható a vershez mellékelt használati utasításban.)

E sorok írója farkaskutyaként irigykedik. Őszintén irigyli a szerző hályogkovácsokat megszégyenítő magabiztosságát, öntudatát és elhivatottság-érzetét. Farkaskutyaként fél attól is, hogy sebeket szaggat, hogy megbántja ez írás. Nem ez volt a célja. Még ha most nem is hinné: segíteni akart.

Szerencsére a kritikus és az irodalmár összekülönbözése mindig könnyen eldől. Az ezerfejű zsűri, az olvasóközönség csallhatatlan érzékel dönti el a vitát.

* * *

(A könyv a szerző címén 5525. Füzesgyarmat, Lehel u. 3. korlátozott számban még beszerezhető)

Hegedűs Sándor

Ériné Czibak Anna

...FERI VI ANDA KODO!

Varikana, inke dulmut ande Ungricko Them ande uralipe zurales lashe sas, te jekh uralo ande aero zhanglas te ashol kade, hoj chi perdas tele, thaj chi mukhlas peske phaka. Le galbenosajle nyevipe sako dyes iskirisarde le nyeve rekordura: kado vaj kodo amaro lashe uralari sodenca majdur gelas pej palya, vaj sodenca majsigo kerdas kado. Ande kaver them kodo busholas uralari, kon opre uralas ando cheri, amende –

pune kesavo baxtalo nas – vi kodo kade busholas, kon tro-malas te beshel ando uralo.

Blériot ande 1909-to bersh andej Peshta zhanglas opre thaj tele urajlas, maj vi *Kutassy Ágoston* ande kodo bersh zhanglas ando aero te ural. Pala kadaleste vi amende numa kodol mashini bushon uralo, so zhangle te zhan ando aero thaj numa kodol manusha bushon uralari, kon zhangle te zhan ando uchiye.

Vi kodo fontosho-j, hoj kana *Tinódi Lantos Sebestyén* trajilas,

vi kodo inter-sno sas, te jekh vershosko agor sagda „vala” sas. (Vershura iskirij Egeroske dyizeske, uralipeske, maripeske, lazhavo le krajeske armijake, bare losshake *Ferdinand krajeske* – iskirisardas kado iskiritori.)

Datunchara but pecisajlas ande ungricko thaj europicko iskiripe. Nyeve shtilushura avile ande iskiripe. Le vershosko

kerdipe butyi avilas, shaj dikhas hoj kesave but vershonge ginadya den avri. De naj sa manusha uralari, kon ando uralo beshlas, naj sa manusha iskiritori, kon iskirisardas vershura thaj leske vershura andel ginadya sas. Vi me aba butivar iskirisardom pa kodol manusha, kon nasul vershura iskirisarde thaj ginadya dine avri.

Ériné Czibak Annake „Feri vi anda kodo” vershoski ginadyi kana ginavav, chi zhanav anglunes, so te phenav. Ande sani, dopash shele rigaki ginadyori si vi iskiripe thaj vershura. E iskiritorica peski historija iskiril tele ande „Pannika”, kana cini sas. Shaj ginavas, hoj voj lashe iskiritorica si. Lako trajo zurales pharo sas, kana shejori sas thaj kado kattyi zor das lake, hoj kado shaj ginavas ande laki ginadyi. Ande iskiritorica jilo, dyi but dukh si, thaj anda kodo kodol ande peski ginadyi si.

Ériné ande Szolnok rakhadyilas, sar jekh tisapüshpökoske bashajipeska familijaki shejori. Nasvales rakhadyilas, thaj peske shavorengere bersha andel nasvalenge khera pherdas. Pe jekh lako punro langi sas, thaj deshe dioptriako okularo sila. Sas, hoj aba vi lako trajo tele phende le sastyara, de majdur trajilas vi kado.

Naj dosta, hoj romani sas, de zurales nasul sasla le but nasvalype, sagda strejino sas mashkar le kaver shavore, ke lako dad bashavari sas thaj butivar trubusardas te muchin pe kaver than. Kana deshustare bershengi sas aba ande Kunhedyeso, ande Kun-

Ériné Czibak Anna

...CSAKAZÉRTIS!

2006

madarasho, ande Kisújszállás thaj ande Füzesgyarmat beshlas.

Pala e teluni shkola nashtig phirdas andej mashkarutni shkola, ke but operaciovura trubusarde te keren pe late le sastyara. Deshoxto bershengi sas, kana romeste gelas, sila trin shave thaj shov shavenge shavore phenen lake: mami. Pashal sas late butivar o merimo thaj anda kodo patyal ando Del. Teologia sityilas thaj vi akanak sityol.

O shukar iskiripe kathar peske shavorenge bersha intersno-j lake. Sar voj phenel, anda kodo las te iskiril, ke chi zhanglas kaver te kerel. Voj das peske iskiripe pe but palyazatura, ekskursiji, butivar sas po dobogovo. Jekhvar jekh phuro iskiritori, kon le zhurivosko prezidento sas, kodo phendas lake – pe kado vi adyes phutyardi-j – „O Del das tuke tyo godyi!”

Zurales nasul si mange, hoj me kesave shukar vorbi nashtig phenav lake. Le kritikushos si bari butyi, nashtig darajvel, nashtig xoxavel. Ande Érinéake vershura shaj dikhas, hoj voj ande peste iskiril le vershura. Ande lake panzhvardesh vershura, so mashkar 1975 thaj 2006 iskirisardas butfale shaj ginavas. Iskiril pal jivendesko lossh, pa o phuripe, pa nasvalyipe, pa la familijake trajesko lossh. Kesave lashe vershura si kadal, so le manusha biphares zhanan te ginaven. Kade gindij, hoj but vershura maj fajon le manushenge, butzhene hatyaren lako iskiripe.

Andej lira si kesave vershoske formuli (sar epigrama, haiku, tanka, senryu), so ande duj-panzh shorura zhanen te fajon le manushenge. Si kesave majstrerura, kon zhanen te iskirin vi ande jekh shoro shukar gindyipe. *Kosztolányi Dezső* butivar phendas, hoj *Petőfi* vosko shoro „Pherel e luludyi, nashel o trajo” legmajshukar-i ande lumako iskiripe, de vi korkorro si jekh versho.

Vi Ériné trubulas te iskiril majskurto vershura. Sila kesave shorura, krujal lende shaj iskiril mikrolira. „Zurales lasho hatyaripe te ashunav e pacha...”, „Le baxtale sune dur zhan mandar...”, „Te na keres tuke nasulipe muro shukar shavo, / Ke dukhal, kodo majfeder dukhal mange...”, „ande kalo urado chero dikhlom angla mande.”, „E sa familija kerel variso, baro dyes si ko kher. / Krechuno si, peken-kiraven andej tatyí soba.”, „Le dukha nashen ande mande, / so muro sas, aba naj muro.” – kadal kesave shorura, save zurales shukar-i thaj lashe-j. O „Jekh nasvalya shako iskiripe” ande kodol shorura zuralo-j, kaj niposke balladi si shukar. Vi „Le nasvalengo rudyipe” si jekh interesno versho, ande soste si but kesave shorura, savo kesavo-j, sar jekh litania.

La ginadyako legmajlasho versho si o „Chi zhanav te bistrav chikana”, so pe peska phenyako seripe iskirisardas. Ande kado versho numa shtare shorongo sas. Dulmut vi *Szabolcska Mihály* kesave vershura iskirisardas. Bute manushenge chi fajile, de butzhenege fajile kesave vershura.

Vi Anna las zurales but shukar vorbi, thaj le manusha kamen, so voj iskiril. Von kide love, hoj shaj del avri peski angluni ginadyi. Baro bajo, hoj chi le sama le dosha, so ande ginadyi sas. Vi adyes gindyin unyi iskiritora, hoj ande *József Attila*ko versho „Rovlyasa avilan, na luludyasa...” naj lasho, o iskiritori kodo kamlas te iskiril „korovosa avilan, na luludyasa...” avilasas, de andej nyomda nasules iskirisardine andej ginadyi. Kesavo bajo sas me kade gindij ande versho „Romnyisom”. Ande versho kodo trubulas t’avel: „mande sagda patyivalo t’avel”, de kado iskirisarde „muro them sagda patyivalo t’avel”, so naj lasho.

Pe kaver than zurales rumusar-

das o versho pala o dosh. Naj lasho, zurales butivar iskirisarde andej nyoma nasul vorbi andel vershura. Si jekh dosh thaj le manusha chi hatyaren, so kamlas te iskiril o iskiritori.

Si jekh kasavo versho mashkar le but (Me feri pushlom, thaj o Del dasma vorba palpale), so trubulas te iskiril ande proza. Zurales lashi novella shaj iskirisarel anda leste. Anna zhanelas te iskiril kadi proza, voj lashes zhanel kado. Kathe kado iskiril, hoj o Del numa anda kado akharel peste jekhe terne manushes te na avel leske majbaro bajo varikana.

Te na azban man! – phenel ande jekh peski ginadyi e iskiritorica. Ande kado shaj ginavas vi kado gindyipe: „... ame ferisaras / te trubul sa zhuklen shingras! Tu feri iskiri, na dara lendar / kathar o xanyzhvalipe bashon, de avlaame butyi / te las sama tut...” (Zhuklenge kodole manushen phenav, kon xanyzhvale pe mande... Le ruva ando versho mure chache amala-j, kon zhutipe den man – shaj ginavas ande laki ginadyi.)

O manush, kon kadal shorura iskiril, kade xanyzhvarel, sar jekhe ruvesko zhukel. Chaches xanyzhvarel le iskiritorisko zhanipe. Sar jekhe ruvesko zhukel daral, hoj azbal le iskiritores. Na kado sas lesko cilo, inke akanak chi na patyalas: voj te zhutisarel kamlas.

Baxtales le kritikushosko thaj iskiritorosko maripe biphares burdajvel. Le ginavale manusha maj phenen kas si chachipe.

* * *

(E ginadyi pel iskiritorosko adresso 5525 Füzesgyarmat, Lehel u. 3. shaj kinas)

Fordította: Géczy József

Egészségmagatartás – identitás problémák viselkedéses megjelenése

Roma fiatalok táplálkozási zavarainak szociális háttere

(Részletek Farkas Anikó a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai karának általános szociális munkás hallgatójának szakdolgozatából.)

III. Roma identitás és egészségi állapot

III.1. Etnikai identitás

Az etnikai identitás kialakulását a kutatók többnyire úgy írják le, mint egy olyan folyamat eredményét, amely során egy kisebbségi csoporthoz tartozó személy tudatosítja magában az adott faji-etnikai csoporthoz tartozását. Ebben a folyamatban fontos mozzanat, hogy a kisebbségi csoporthoz tartozó személy számára milyen értékek asszociálódnak ahhoz a közösséghez, amihez tartozik. Képes-e pozitív identitást kialakítani a saját csoport felértékelése által, vagy pedig éppen ellenkezőleg, ha a csoportjához akár csoportközi összehasonlításban, akár valamely külső fenyegetés révén negatív élmények tapadnak, éppen a negatív önkép, a negatív identitás, a csoport megtagadása válik-e jellemzővé.

Az etnikai identitás a szociális identitásnak az a vetülete, amely egy képzelet-

beli skálán azt a fokot jelzi, mennyire van tudatában a kisebbségi személy csoport-hovatartozásának, milyen ismeretei vannak az adott csoportról és mennyire elkötelezett saját csoportja etnikai-kulturális örökségével kapcsolatban. E szerint a modell szerint az etnikai identitás elősegíti azt a megértést, amely révén egy kisebbségi személy képes elhelyezni csoportját az adott társadalom egészében. Ez a tudatosság azonban csak fokozatosan alakul ki és a szakirodalom szerint három fő szakaszra tagolható. (Neményi, 2007.)

Az első fázis a „reflektálatlan” szakasz, amikor a kisebbségi személy még nem kérdőjelezi meg, hanem átveszi a többség által fenntartott véleményeket, attitűdöket saját csoportjával kapcsolatban. A következő a „feltárás” szakasza, amikor egy kisebbségi csoportba született gyermek elkezd saját közösségének szokásait, kulturális vonásait összemérni a domináns csoport kultúrájával. Végül a harmadik, a „beteljesült” fázis, amit már olyan kidol-

gozott tudás jellemez az etnikai örökséggel kapcsolatban, amely nemcsak a csoportra vonatkozó ismereteket foglalja magában, hanem elkötelezettséget is jelent a csoport iránt. Az etnikai identitás tudatossá válása egyúttal azt is jelenti, hogy az etnicitás meghatározó szerepet játszik a személy életében.

A rasszizmus, a kisebbségi személyeket érintő megkülönböztetés vagy az akár személyes, akár intézményi szinten megélt faji-etnikai diszkrimináció olyan erős fenyegetés, amely nyilvánvalóan hozzájárul a kisebbségi hovatartozás tudatosításához. Az etnikai identitás kialakulását elősegítik azok a mindennapi tapasztalatok, amelyek arról tanúskodnak például, hogy a kisebbségi személy számára korlátozottak a lehetőségek, nem fér hozzá olyan szolgáltatásokhoz, tevékenységekhez, gyakorlatokhoz, amelyekhez nem kisebbségi társai hozzájutnak. Feltételezhető, hogy a diszkriminációra adott válaszok is összefüggenek az etnikai identitás tudatossá-

gával, megértésével. Más képp ítéli meg az a személy a megkülönböztetést, aki annak egy-egy megnyilvánulását csupán egy egyszerű, izolált eseményként érzékeli, mint az, aki például a rasszizmust az adott társadalomban történelmileg kialakult nézetrendszerként azonosítja.

Egy Magyarországon felnövekvő roma gyermek esetében mindenképpen figyelembe kell vennünk az etnikai marginalitásból és a testükkel való megjelöltségből adódó jellemzőket. A testi jegyekben is megnyilvánuló különbözőség egyszerű kiindulópontul szolgál a sztereotípiák kialakulásához. Az a kisebbségi személy pedig, aki rendszeresen megéli, hogy nem individuumként, hanem egy sztereotipizált csoport tagjaként kezelik – mint erre számtalan példát találhatunk akár csak azokban a hazai kutatásokban is, amelyek a többségi intézmények és a roma kliensek viszonyát elemzik – óhatatlanul beépíti ezt a többség által sugallt képet saját megítélésébe. Felté-

telezhető, hogy serdülőkorban a magyarországi roma gyerekek is jól ismerik azokat a sztereotípiákat, amelyeket közösségeikkel kapcsolatban a társadalmi többség fenntart és közvetít, még ha nem feltétlenül tudatosul is bennük ezeknek a sematikus képeknek a következménye, legfeljebb az önértékelésük csorbul általa. Ha mégis felismerik, hogy csoport-hovatartozásuk stigmaként nehezedik rájuk, ha eljutnak az általam „stigmatudatos” magatartásként definiált állapotba, kérdés, hogyan reagálnak erre a felismerésre. Nyilván egyéni különbségek vannak abban, hogy a stigma-tudatosság mennyire hatja át a sztereotípiákkal sújtott személyeket, és az is különbözhet, hogy a valamely tulajdonságuk alapján beskatulyázott csoporttagok hogyan értelmezik saját, a sematikus módon elvártak megfelelő gyenge teljesítményüket. Ezzel ellentétben, amikor egy megbélyegzett kisebbség tagja saját rossz teljesítményének magyarázatául mások előítéleteit hozza fel, ezáltal védve önbecsülését, éppen az alacsony teljesítmény lesz az, ami a stigma-tudatosság szintjét is növeli. (Neményi, 2007.)

III.2.

Roma identitás, identitásdeficit

A roma identitás meghatározására és részletesebb leírására hazánkban egyelőre csak az antropológia vállalkozott. Más tanulmányágak számára (pszichológia, szociálpszichológia, stb.) az lényegében felderítetlen terület, ugyanis empirikus kutatási alapok nincsenek.

Ennek ellenére a téma többször felbukkan szociológusok írásaiban is. Az etnikai identitás fenyegetettségét a hazai szerzők különbözőképpen írják le. Van, aki csak „ostromlott várról” ír, van, aki már ketős – kifelé és befelé másként megjelenő, emiatt sérülékeny és védekező – rendszerként jellemzi. Ez a két szemléletmód több kulturális jelenséget is úgy értékel, mint amelyek a magyarokon vett szimbolikus elégtételt, vagy az egyenlőség demonstrálását fejezik ki az identitás megerősítéseként. Az identitást tehát a többségi társadalommal kialakult viszonyrendszerben értelmezik. (Kerényi, 1999.)

Ezekhez a leírásokhoz képest – melyek pozitív identitás elemeket is tartalmaznak – több szociológusnál és szociál-pszichológusnál olvashatunk identitásdeficitről. Ez a romákat számos szempontból jellemző hiány, valamint a különböző társadalmi javaktól való megfosztottság következményeként definiálható. Az identitásdeficit még az MTA-kötetnek a romák társadalomföldrajzával foglalkozó írásában is előfordul. Márpedig ez a tanulmány a jelen témától igen távol esik: csupán arra a kérdésre ad választ, hogy az 1980-as népszámlálás idején miért csak 28 ezren vallották magukat cigánynak.

Van olyan kutató, aki munkája során arra a megállapításra jutott, hogy a cigányoknak van identitás-tudata: az eleve mintegy negatív identitástudat, válasz, reflex.

Más szakemberek szerint viszont konkrét és mélyreható kutatásokra van szükség ahhoz, hogy választ kapjunk az olyan központi

kérdésekre, mint az identitás és a diszkrimináció, vagy a diszkriminációtól való állandó félelem kapcsolata. Ezeken felül szintén lényegi kérdés, hogy hogyan viszonyul a marginális rétegazonossághoz és társadalomalattisághoz a cigány identitás. (Szuhay, 1999.)

III.3.

A romák egészségügyi helyzete

Egyes felmérések szerint a romák körében várható átlagéletkor ma 10–15 évvel rövidebb, mint az európai átlagban szintén alacsony magyarországi mutatóknál.

Egy ország, egy közösség egészségét nem elsősorban az egészségügyi ellátás színvonala határozza meg, hanem az életminőség, tehát az iskolázottság, a foglalkoztatási, lakhatási körülmények, a civilizációs színvonal. A GDP, az iskolázottság, a munkaerő-piaci helyzet, a lakókörülmények az egészség tekintetében csak addig fontosak, amíg alacsony színvonalúak, hiányoznak – addig viszont nagyon. Így van ez a magyarországi cigányság esetében is. (Gyukits, 2000.) Ezzel együtt az egészségügyi és a szociális ellátó rendszernek döntő szerepe van, és kezdeményező szerepe lehetne a romák katasztrofális egészségi állapotának javításában. Az egészségügyi mutatók közül a legmeghatározóbbak a halálozási (mortalitási) adatok: jól tükrözik a társadalom egészségi állapotát. Ma már tudjuk, hogy a fejlett országokban a halálozás arányai a társadalmon belüli egyenlőtlenséggel állnak kapcsolatban:

minél nagyobb a különbség a gazdagok és a szegények között, annál magasabb a megbetegedési és halálzási arány. A halálokokról nem készültek friss és megbízható kutatások, de kisebb helyi vizsgálatok szerint a cigányok/romák korai halandóságáért elsősorban a szív- és érrendszeri, illetve a légzőszervi megbetegedések a felelősek. Az érbetegségek között vezető helyen áll az agyi ütőértágulat, amelynek következménye az agyvérzés, a szívkoszorúér beszűküléséből származó infarktus, a betegségekben a kóros táplálkozás és az örökletes tulajdonságok játszanak jelentős szerepet. Még ennél is kevesebb értékelhető morbiditási (megbetegedési) adattal rendelkezünk. Azt azonban tudjuk, hogy a cigányság körében az összmebetegedések nagyságrendje az életkor előrehaladtával nő. A nem cigányoknál kevésbé ilyen monoton a növekedés: alig volt olyan korcsoport, ahol a cigányság értékei kisebbek lettek volna a többségiéknél. (Gyukits, Ürmös, 1999.)

III.3.1.

Az életkörülmények, mint kockázati tényező

Miközben a többségi lakosságnál a járványos megbetegedések visszaszorultak, a járványok áldozatai ma elsősorban a telepszerű körülmények közt élő romák. A szegénység, az elégtelen higiénés feltételek, a zsúfolt és alacsony komfortfokozatú lakókörülmények – mind növelik a fertőzés kockázatát. A magyarországi romák jelentős részének a megfelelő mennyiségű és különösen a

megfelelő minőségű táplálék nem áll rendelkezésre. Vizsgálatok megállapították, hogy a sorozáson részvett cigány férfiak, illetve az állapotos roma nők súlya kisebb, mint a nem cigányoké. Nemzetközi vizsgálatok szerint a halálozásban vezető szerepet játszó megbetegedések okai között az életmódbeli és a táplálkozási szokásokat sorrendben követik az egészségtelen munka- és életkörülmények, a szociális és pszichoszociális körülmények és a környezetszennyezés. A magyarországi romák többsége ma környezet-egészségügyi szempontból veszélyeztetett területeken él. Elsősorban az ország keleti, északkeleti régiójában, ahol az extenzív iparosítás a legtöbb kárt tette. (*Losonczi, 1986.*)

III.3.2. Hozzájárás az egészségügyi ellátáshoz

Valószínűsíthető, hogy a cigányok ritkábban járnak szűrővizsgálatokra, illetve nem tudják kivárni a szükséges kórházi kezelés végét. Általában is elmondható, hogy a romák a betegségmegelőzési és egészségmegővási technikákat csak elvétve alkalmazzák. Ebben a helyzetben az orvosnak, sokszor a szociális és egészségügyi szakszemélyzetnek kellene kezdeményezni az orvos-beteg találkozást. Ám erre ritkán kerül sor. Nagy különbség mutatkozik a házi orvos, valamint a kórházi vagy szakorvosok és romák viszonyában. Míg a falvakban élő romák és háziorvosai között kényszerűségből is kialakul egy kooperatív viszony, addig a kórházi vagy szakellátásban

mindennaposak az orvos-beteg konfliktusok. (*Puporka, Zádori, 1999.*)

III.4. A romák étkezési szokásai

A romák szokásairól számos néprajzi gyűjtés számol be, azonban nem található olyan munka, ami összefoglalná az egészség-betegséggel kapcsolatos gyűjtéseket. Néhány példa erejéig *Rostás-Farkas György* és *Karsai Ervin* munkáját idézem, megjegyezve, hogy a könyvben nem dokumentálják az adatok származási helyét, ezért máshol ezektől esetleg eltérő szokásokat lehet megfigyelni.

Az étkezéseknek általában nincs meghatározott időpontja, napközben általában mindenki akkor eszik, amikor megéhezik. Az étkezésben meghatározott sorrend van: először a férfiak, majd a gyerekek, végül az asszonyok esznek. Ennek megfelelően a zsírosabb falatokat adják a férfiaknak. A hús szerepe kiemelt, szinte minden nap esznek. Gyakran fogyasztanak káposztát, lecsót. A főzelékfélék, egyéb zöldek, gyümölcsök ritkán kerülnek terítékre, nyersen pedig szinte soha. Az evés központi szerepére utal, hogy vendég érkezése esetén étellel kell az érkezőt kínálni. A nagyobb ünnepek középpontjában is az étkezés áll. Tradicionálisan közös tálból esznek az ilyenkor összegyűltek. A gyakori mulatságokon különösen a férfiak gyakran isznak alkoholt, ugyanakkor a vendégnek nem illik lerészegednie.

Az evéssel kapcsolatos szokások közül a mai elveknek nem mond ellent a

gyakori kis mennyiségű étkezés, ugyanakkor a nagy mennyiségű zsír és hús fogyasztás, az étkezés központi szerepe növeli az elhízás veszélyét, a zöltség, gyümölcs hiánya (különösen a nyerské) vitaminhiányhoz vezet. A táplálkozásban tradicionális hierarchia miatt a férfiak különösen veszélyeztetettek a fokozott zsírfogyasztás miatt. (*Rostás-Farkas, Karsai, 1992.*)

III.5. Szokások, hagyományok, rituálék

A betegségeknek jellegzetes csoportosítása van, melynek részletes ismertetése és elemzése meghaladja jelen dolgozat kereteit, annyit mindenesetre meg kell jegyezni, hogy a nyugati orvoslástól jelentősen eltérő csoportokat alakítanak ki:

- piszkossághoz, piszkos bőrszínhez kapcsolják az örültséget,
- nyákossághoz, nyálkásághoz kapcsolják a köhögést és a vérhast,
- kövérséghez a hasfájást,
- forrósághoz a lázat és a női betegségeket,
- hűvösséghez a hideglelést,
- a böjtöléshez kisebb betegségeket, mint fejfájás, gyomorfájás, fogfájás, fülcsengés, lábszár-görcs,
- vörösséghez (vörös egér) golyvát, gennyes daganatokat, bőrkiütéseket,
- nemi betegségek,
- halálos vagy krónikus betegségek.

A fenti csoportokhoz egy-egy démon tartozott,

melynek a betegség megjelenését tulajdonították. A démonokat állati tulajdonsággal ruházták föl.

A gyógyításban is kialakult rendszerük volt, melyet részben gyógynövények és gyógyhatású vagy annak hitt anyagok használata, részben mágikus elemek jellemeznek. (*Rostás-Farkas, Karsai, 1992.*)

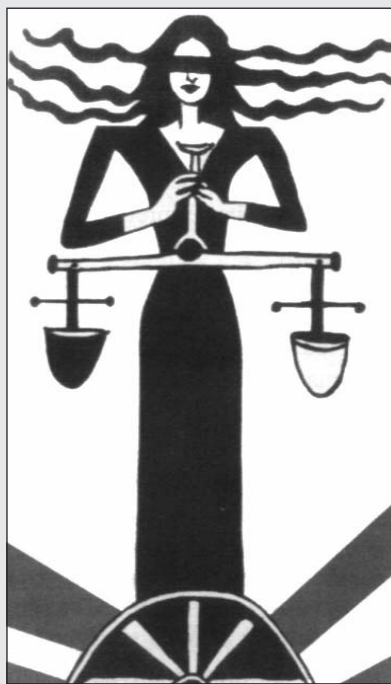
A romák testképében jellemző a piszkosság és tisztaság fogalmának meghatározó szerepe. E dichotóma alapján felállítható egyrészt a testrészek, másrészt a roma csoportokon belül a férfiak és nők, harmadrészt a tágabb környezeten belül a romák és nem romák hierarchiája. Ebben a rendszerben a felső testfél tisztább, mint az alsó, olyannyira, hogy nem szabad ugyanazzal a vízzel mosni (külön vödört tartanak), hasonlóképpen a férfi tisztább, mint a nő és a romák tisztábbak, mint a magyarok.

A romák kultúrájában számos olyan elem van, ami eltérő betegséggel kapcsolatos jel, illetve a szokásokat nem ismerő orvos számára a beteg kiszámíthatatlanságának látszatát kelti. Külön ki kell emelni a mulatságok jelentőségét, melyek megtestesítik a roma létet és a közösség összetartozását szimbolizálják. Ez érthetővé teszi a tömeges kórházi beteglátogatásokat, melyek igyekeznek a közösség jelenlétét reprezentálni az idegen, esetleg ellenséges közegben. Másrészt okát adják a betegek idő előtti „szökésének” a kórházakból. Általában elmondható, hogy a romák nem hagyják magukra betegeiket, azok továbbra is részt vesznek a közösség életében.

– folytatjuk –

Antidiszkriminációs Ügyfélszolgálati Hálózat

A hálózatban részt vevő ügyvédek

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Dr. Kiss Éva
3527 Miskolc,
Széchenyi út 35.
Tel: 06 (46) 354-811

Dr. Főnyedi Béla
3980 Sátoraljaújhely,
Kossuth tér 5.
Tel: 06 (47) 322-955

Bács-Kiskun megye

Dr. Sente Zsolt
6400 Kiskunhalas, Tó u. 36.
Tel: 06 (77) 428-064, 423-612
Fax: 06 (77) 428-064

Baranya megye

Dr. Olt György
7700 Mohács, Kossuth u. 51.
Tel: 06 (69) 510-315

Békés megye

Dr. Lipták András
5540 Szarvas.
Arató Pál u. 1/1.
Tel: 06 (66) 216-004

Csongrád megye

Dr. Simonné
Dr. Báron Zsuzsanna
6930 Makó,
Kálvária u. 94.
Tel: 06 (62) 219-015

Fejér megye

Dr. Dobai Lajos
8000 Székesfehérvár,
Börgyár út 2.
Tel: 06 (22) 313-463

Győr-Moson-Sopron megye

Dr. Karcagi-Mészáros Zsolt
9023 Győr, Hunyadi u. 13.
Tel./Fax: 06 (96) 442-968

Heves megye

Dr. Keindlné
Dr. Patyi Zsuzsanna
3360 Heves, Arany J. út 15.
Tel: 06 (36) 545-155

Hajdú-Bihar megye

Dr. Czakó Marianna
4031 Debrecen,
Kishegyesi út 38. fsz.
Tel: 06 (52) 541-657, 541-658
Mobil: 06-20/384-3853

Komárom-Esztergom megye

Dr. Kiss Juhász István
2800 Tatabánya,
Ságvári E. u. 15.
Tel: 06 (34) 323-185

Pest megye

Dr. Lázók Tibor
Dr. Várhelyi W. Péter
Budapest VII. ker.
Dohány u. 76. (OCÖ)
Tel.: 06-1-322-8903/115 mellék

Dr. Molnár Iván
2740 Abony,
Kossuth tér 1.
Tel: 06 (53) 360-135,
360-136/106 mellék
Fax: 06 (53) 360-064

Somogy megye

Dr. Kócsó József
7400 Kaposvár,
Szent Imre u. 14. 1/8.
Tel: 06 (82) 413-906

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Dr. Lőkös Eleonóra
4400 Nyíregyháza,
Hősök tere 9.
Tel: 06 (42) 407-468

Dr. Ferenczy Róbert
4600 Kisvárd,
Temesvári út 6.
Tel: 06 (45) 416-105

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Dr. Fancsali Ágnes
5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel: 06 (56) 420-110

Tolna megye

Dr. Sümegi Helga
7090 Tamási, Rácvölgy 7.
Tel: 06 (74) 474-977
Fax: 06 (74) 570-110

Nógrád megye

Dr. Farkas Imre
2660 Balassagyarmat,
Rákóczi fejedelem u. 18.
Tel: 06 (35) 505-995
Fax: 06 (35) 300-782

Veszprém megye

Dr. Harcos Gábor
8200 Veszprém,
Szabadság tér 15.
Tel: 06 (88) 329-489

Zala megye

Dr. Németh Györgyi
8800 Nagykanizsa
Teleki u. 14.
Tel: 06 (93) 312-749

Vas megye

Dr. Kabay Gábor
9700 Szombathely,
Óperint u. 1.

**A MNEKK Kuratóriuma pályázatot ír ki
a 2008. februárjában Budapesten megrendezendő
ARCUS NEMZETISÉGI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓN
való részvétel támogatására**

Pályázni

Az ARCUS-ra készülő anyanyelvű (cigány produkció esetén a romani, a beás és a magyar nyelvű előadás is anyanyelvűnek számít), a 2007. május 1-je után bemutatóra kerülő új színházi produkcióval lehet.

Pályázhatnak

Azok a magyarországi nemzetiségi színházi életben folyamatosan aktív professzionális vagy amatőr színházak, színjátszó csoportok, vagy azok fenntartói, amelyek jogi személyiséggel rendelkeznek, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok. Amennyiben a fenntartó pályázik, a pályázatot a színház / színjátszó csoport vezetője is köteles aláírásával hitelesíteni.

A támogatás mértéke

Az ARCUS-on való részvétel és felkészülés közvetlen produkciós költségeire és a Találkozó produkciós fellépéssel való részvételre kérhető/nyújtható támogatás összesen max. 900.000,- Ft.

Az ARCUS

tervezett időpontja: 2008. február második fele, várhatóan **február 23-29.**

tervezett helyszíne: Thália Színház Budapest

A pályázat benyújtásának határideje:
2007. augusztus 24.

Pályázati feltételek:

- A pályázó több produkcióval is pályázhat, de a MNEKK döntése alapján támogatást legfeljebb 1 produkcióhoz nyerhet, amellyel az ARCUS-on részt vesz.

A pályázatnak tartalmaznia kell
(kötelezően csatolandó):

- a szabályosan és hiánytalanul kitöltött pályázati adatlapot,
- a pályázati kiírásban előírt, ill. az általános pályázati feltételek szerint kötelező, a pályázati útmutatóban felsorolt mellékleteket,
- a színházi formáció általános művészeti koncepcióját-célkitűzését, előéletének vázlatos bemutatását, eddigi legfontosabb eredményeit,
- a színházi formációnak a 2007/08-as színházi évadra tervezett repertoárját,
- a 2008-as ARCUS-on bemutatni szándékozott produkció
 - ✓ szerzőjét, címét,

- ✓ műfaját,
 - ✓ tervezett tiszta játékidőjét felvonásonként részletezve, a szünet tervezett időtartamát,
 - ✓ szinopszist,
 - ✓ színrevitelével kapcsolatos indoklást, vázlatos koncepciót,
 - ✓ tervezett teljes stáblistáját (rendező, dramaturg, zeneszerző, koreográfus, tervezők, színészek, egyéb közreműködők) a stáb honoráriumában részesülő tagjai szakmai háttérének bemutatásával,
 - ✓ tervezett próbarendjét,
 - ✓ a Thália Színházban való fellépéshez szükséges technikai-műszaki feltételek, igények listáját, a teremigényt (vonatkozó műszaki kérdésekkel a Thália Színházhoz /tel.: 06/1/3121280/ lehet fordulni),
 - ✓ szövegének, cselekményének magyar nyelvű megértését elősegítő tervezett mód megjelölését (szinkrontolmács, feliratozás, vagy kísérőlap),
 - ✓ tervezett és az ARCUS-on is megjelenő önálló színházi reklámanyagainak felsorolását (az ARCUS a kapott nyersanyagból a fellépő színház és produkció rövid és fényképes bemutatását vállalja a Találkozó műsorfüzetében, valamint egységes megjelenést a plakátokon, szórólapokon, a Találkozó nyomtatott és a digitális reklámanyagaiban.),
 - ✓ részletes költségvetését;
- a pályázó kötelezettségvállalását arról, hogy a produkció(t)
- ✓ legkésőbb **2008. február 1-jére** premierképes,
 - ✓ kedvező kuratóriumi döntés és elnyert támogatás esetén az ARCUS-on a Thália Színházban bemutatja,
 - ✓ műszaki képviselője a fellépés tervezett helyszínén lebonyolítandó műszaki egyeztetést határidőre elvégzi,
 - ✓ képviselője az ARCUS-szal kapcsolatos előkészítő értekezleteken részt vesz,
 - ✓ anyanyelvű és magyar nyelvű anyagait *(a színházi formáció és a produkció bemutatása a nemzetiség nyelvén és magyarul is, a rendelkezésre álló fényképekkel és a szokásos produkciós adatokkal: cím, szerző, műfaj, szereposztás, tiszta játékidő, stb.),* amelyek az ARCUS által megjelentetendő reklámanyagok-

hoz szükségesek, a MNEKK címére **2007. október 30-ig** nyomtatott és digitális (CD) formában eljuttatja, közlésükhöz hozzájárul, az ARCUS anyagaiba kerülő szövegeit nyomtatás előtt ellenőrzi, a saját anyagaival kapcsolatban kért nyelvi korrekturet határidőre elvégzi,

- ✓ lehetőséget biztosít, hogy a MNEKK képviselője legkésőbb **2007. november 15-ig** előzetesen egyeztetett időpontban meggyőződhesen a nyertes produkció készültségi fokáról és a Találkozó programjába való beilleszthetőségről, vagy a kuratóriumnak házi összpróba-szintű készültségről video- vagy dvd-felvételt juttat el,
 - ✓ a színház képviselőjében legalább 1 nyilatkozási joggal rendelkező személy az ARCUS nyitó- és zárórendezvényén, valamint a szakmai fórumokon aktívan részt vesz,
 - ✓ reklámhordozóin a MNEKK által nyújtott támogatás tényét feltünteti;
- a pályázó nyilatkozik arról, hogy
- ✓ vis maiorból adódó műsorváltozás esetén többletköltség-igény nélkül milyen más produkciót tud bemutatni.

Az elbírálás és a finanszírozás módja:

- A kuratóriumi döntést a MNEKK színházi szakmai bizottsága segíti.
- A megítélt támogatás vissza nem fizetendő, elszámolás-köteles.
- **2007. szeptember 30-ig** a MNEKK értesíti a pályázót a kuratórium döntéséről. A nyertes pályázóval a MNEKK szerződést köt, amely alapján a MNEKK a megítélt támogatási összeget két részletben utalja át.

A megítélt támogatás 2/3 részét a MNEKK **2007. szeptember 30-ig** utalja át a kedvezményezettnek.

A támogatás fennmaradó 1/3 részét a MNEKK **a produkció főpróbáját követően** 8 banki munkanapon belül utalja át a kedvezményezettnek. (A főpróba időpontját a MNEKK igazgatóságával legkésőbb a főpróbát megelőző 10. napon írásban jelezni kell.)

Amennyiben a produkció 2008. február 1-re nem premierképes, akkor a produkció nem vehet részt a Találkozón, s a MNEKK nem utalja át a megítélt támogatás fennmaradó 1/3-át.

Azok a kedvezményezettek, amelyek produkciói a Kuratórium döntése alapján nem nyertek jogot az ARCUS-on való produkciós fellépésre, lehetőséget kapnak az ARCUS kerekasztal-beszélgetéseinek és egyéb kísérőprogramjainak való részvételre, s azokon a színházi szervezetük bemutatására. Ezek a kedvezményezettek is kötelesek a számukra átutalt támogatási összeggel elszámolni.

Az aláírt szerződésben vállalt teljesítés elmaradása, vagy hiányos teljesítés visszafizetési kötelezettséget von maga után.

A kuratórium e témakörben nem támogatja

A közüzemi díj típusú kiadásokat, bérköltséget és járulékait, építkezési, felújítási költségeket, jövedéki termékek beszerzését, étkezési költségeket, ill. az előre nem tervezhető költségeket. A nem támogatott kiadások részletezését a pályázati útmutató tartalmazza.

A beadott pályázattal a pályázó kinyilvánítja, hogy a fenti pályázati kiírásban foglaltakat egyetértően tudomásul vette és elfogadta.

Budapest, 2007. május 17.

FIGYELEM!

A pályázatot a 4 oldalból álló adatlapon, a csatolandó dokumentumokkal együtt kell benyújtani

KÉT PÉLDÁNYBAN, 2007. AUGUSZTUS 24-IG!

Az adatlap kitöltéséhez nélkülözhetetlen a pályázati felhívás, amely részletesen tartalmazza a pályázat benyújtásához szükséges tudnivalókat és a csatolandó dokumentumokat!

Az adatlap a pályázati felhívással együtt beszerezhető
a közalapítvány irodájában munkaidőben
(H-CS: 8-16 óra között, P: 8-14 óra között)

Cím: Budapest, V. ker. Október 6. u. 17., I. emelet
Tel./fax: 06-1/321-3352, 06-1/321-7364, 06-1/321-7370

Ha a pályázó postai úton kéri az anyagot, akkor C5-ös (közepes méretű), a pályázó nevére megcímezett, felbélyegzett válaszborítékot kérünk.

Levélcímünk: 1387 Budapest 62, Pf. 25

Az adatlap és felhívás lehívható az alábbi Internet-címen is:
<http://www.mnekk.hu>

Faxon, e-mail-en nem küldünk és nem fogadunk pályázati anyagot!
Beküldési határidő után benyújtott pályázatot a kuratórium nem bírál el.

Hiánypótlást nem kérünk és nem fogadunk el.

s:\dokuments\szinhazi_talalkozo\2007_arcus_palyazati_adatlap.doc

**MINISZTERELNÖKI HIVATAL
KÜLKAPCSOLATOKÉRT ÉS NEMZETPOLITIKÁÉRT FELELŐS SZAKÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK
PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA**

a 2007. évi központi költségvetésben szereplő
„KISEBBSÉGI KOORDINÁCIÓS ÉS INTERVENCIÓS KERET”
igénybevételére

A Miniszterelnöki Hivatal Külsőkapcsolatokért és Nemzetpolitikáért Felelős Szakállamtitkársága a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről szóló 2006. évi CXXVII. törvény (a továbbiakban: költségvetési törvény) 1. sz. mellékletének a X. Miniszterelnökség fejezet (a továbbiakban: Miniszterelnökség) fejezeti kezelésű előirányzatai közül a cél előirányzatok 9. cím, 2. alcím, ezen belül a „Kisebbségi koordinációs és intervenciók keret” 26. jogcímcsoport előirányzat 2007. évi felhasználására pályázatot ír ki.

Az előirányzat felhasználása során az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvényben, az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII.30.) Korm. rendeletben, valamint a 13/2007. (IV.24.) számú, a Miniszterelnökség fejezetnél a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, valamint a határon túli magyarok támogatásával kapcsolatos fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának szabályairól szóló MeHVM rendeletben foglaltak szerint kell eljárni.

1. A TÁMOGATÁS CÉLJA

A „Kisebbségi koordinációs és intervenciók keret” előirányzat elsősorban pénzügyi nehézségek miatt válságos helyzetbe jutott magyarországi kisebbségi nonprofit szervezetek, intézmények, kisebbségi önkormányzatok más forrásból nem finanszírozható működési zavarainak elhárítására, másodsorban kisebbségpolitikai szempontból kiemelten fontos rendezvények, projektek eseti támogatására használható fel.

2. PÁLYÁZÓK KÖRE

Pályázatot nyújthatnak be magyarországi

- kisebbségi oktatási, kulturális, tudományos intézmények
- kisebbségi önkormányzatok
- kisebbségi társadalmi szervezetek (kivéve: biztosító egyesületek, pártok, munkáltatói/munkavállalói érdekvédelmi szervek)
- Magyarországon honos kisebbségeket szolgáló kisebbségi intézményeket fenntartó vagy egyéb kisebbségi feladatokat ellátó (helyi) önkormányzatok, alapítványok, közhasznú társaságok, egyházi szervezetek.

Egy szervezet jelen pályázati felhívásra célonként egy pályázatot nyújthat be.

3. A TÁMOGATÁS FORMÁJA

Vissza nem térítendő támogatás, melynek folyósítására kizárólag pénzügyi intézménynél nyitott számlára, banki átutalással, utólagosan, a nyertes pályázó által benyújtott és a MeH illetékes főosztályai által ellenőrzött és elfogadott elszámolások alapján kerül sor.

Támogatási előleg, illetve a támogatás egy összegben történő folyósítására akkor kerülhet sor, ha a teljesítményarányos finanszírozás a támogatási cél megvalósítását nem teszi lehetővé; a pályázó erre vonatkozó igényét részletes indoklással ellátott kérelmében csatolja a pályázati adatlaphoz.

A támogatás bruttó támogatást jelent, melyből általános forgalmi adó nem igényelhető vissza. Nyertes pályázat esetén a kedvezményezettnek – amennyiben rendelkezik az ÁFA levonás jogával – a támogatás felhasználásáról nettó módon kell elszámolnia.

A pályázat benyújtásához regisztrációs, illetve pályázati díjat fizetni nem kell, nem feltétel továbbá, hogy a támogatási cél megvalósításához a pályázó önrésszel rendelkezzen.

A pályázatban igényelhető támogatási összeg felső határa nincs korlátozva, ugyanakkor a döntéshozó a támogatást a kértnél alacsonyabb mértékben is megállapíthatja.

4. A PÁLYÁZAT BENYÚJTÁSÁNAK MÓDJA, HELYE ÉS HATÁRIDEJE

A pályázat kizárólag a kiadott pályázati adatlapra nyújtható be. Az adatlap sem tartalmában, sem formájában nem változtatható. A pályázati dokumentációt a pályázati kiírásban közölteknek megfelelően hiánytalanul, azaz a pályázati adatlap minden kérdésére választ adva, minden oldalon aláírva és az egyéb előírt dokumentumok becsatolásával kell benyújtani.

A pályázat benyújtására 2007. november 15-ig folyamatosan kerül sor

A pályázati cél megvalósulásának határideje: 2007. december 31.

A pályázatot egy eredeti példányban kell eljuttatni az alábbi címekre:

- **postai úton a 1357 Budapest, Pf. 2. vagy**
- **személyesen a Miniszterelnöki Hivatal Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztályának Titkárságára a 1055 Budapest, Báthory utca 12. szám alá.**

5. A PÁLYÁZAT ÉRVÉNYTELENSÉGE

A pályázat érvénytelen, ha

- a) nem felel meg a pályázati felhívásban meghatározott tartalmi és/vagy formai követelményeknek;
- b) a pályázó nem a felhívásban közzétett célra nyújtotta be pályázatát;
- c) a pályázó az államháztartás valamely alrendszeréből a pályázatában meghatározott cél megvalósításához szükséges teljes összegű támogatásban részesült;
- d) a pályázó az államháztartás bármely alrendszeréből a pályázati felhívást megelőző két éven belül támogatásban részesült és a kapott támogatással határidőben, maradéktalanul nem számolt el;
- e) a pályázót korábban kizárták a támogatási rendszerből és a kizárás időtartama még nem telt el;

- f) hiánypótlásnak nincs helye, vagy a hiánypótlásra megállapított határidő eredménytelenül telt el.

6. A PÁLYÁZAT ÉRVÉNYESSÉGÉNEK VIZSGÁLATA

Valamennyi, a megjelölt címekre beérkező pályázat iktatásra kerül. Az iktatási szám egyben a pályázat azonosító jele is. A beérkezést követően a pályázat formai vizsgálatára kerül sor az alábbi szempontok szerint:

- a pályázati adatlap kitöltöttsége,
- a pályázati adatlap formátuma,
- valamennyi szükséges melléklet megfelelő formában, módon és példányszámban csatolásra került-e,
- a pályázó szervezetnek a pályázat benyújtására való jogosultsága,
- korábbi szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítése,
- köztartozás fennállásának vizsgálata.

Amennyiben a pályázat formai bírálása során megállapításra kerül, hogy a pályázat nem felel meg a pályázati kiírásban foglalt feltételeknek – a 7. pontban foglalt kivételekkel – a pályázó hiánypótlásra szóló felhívást kap.

7. HIÁNPÓTLÁS MÓDJA

A pályázat hiányosságának észlelése esetén a pályázat beérkezését követő nyolc napon belül, 15 napos határidő tűzésével a pályázó fel-szólítást kap a hiányosságok kijavítására, pótlására. A határidő a pályázó írásban benyújtott indokolt kérelmére, egy alkalommal 15 nap-pal meghosszabbítható.

Amennyiben a pályázó nem pótolta a hiányosságokat vagy azoknak nem a hiánypótlási felhívásban meghatározott módon tett eleget a megjelölt határidőben, a pályázatot érvénytelennek kell tekinteni.

Hiánypótlásnak nincs helye ha a pályázat határidőn túl érkezett, vagy ha az adatlap alapján a pályázó szervezet nem azonosítható egyértelműen (ide értve az olvashatatlan kitöltést is).

8. A PÁLYÁZAT TARTALMI ELBÍRÁLÁSÁNAK SZEMPONTJAI

Általános szempontok:

A bírálat általános érvényű szempontjai között elsősorban a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Nek. tv.) VI. fejezetében szereplő művelődési és oktatási öngazgatásra vonatkozó törvényi előírások tekintendők irányadónak. Amennyiben a pályázó a Nek. tv.-en túlterjeszkedő feladatokat is ellát, e keret terhére támogatás csak kisebbségpolitikai feladatvállalása arányában nyújtható.

További tartalmi értékelési szempontok:

- A pályázónak a kisebbségi közösség életében betöltött szerepe (kisebbségi identitást megőrző, megerősítő, fejlesztő; kulturális hagyományteremtő, megismerő, megismertető).
- A kisebbségi nyelvhasználatban betöltött szerep, hozzájárulás a kisebbségi nyelv megerősítéséhez, megerősödéséhez.
- Az intézmény, szervezet illeszkedése a kisebbségi közösség szükségleteihez és annak közvetlen hatása a kisebbségi életre.
- Az intézmény, szervezet illeszkedése az önkormányzati alapelvekhez, a Nek. tv. által biztosított jogokhoz.
- Az intézmény, szervezet újszerűsége és mintaértéke más kisebbségi közösségek számára.

A pályázatok elbírálása a beérkezés sorrendjének megfelelően folyamatosan történik.

9. A PÁLYÁZÓK DÖNTÉST KÖVETŐ KIÉRTESÍTÉSE

A pályázati eljárás eredményességéről, az érvényes pályázatokról, támogatás összegéről a pályázat beérkezését követő 30 napon belül a szakállamtitkár dönt.

A döntés tartalmáról a pályázó a döntés meghozatalát követő 30 napon belül írásbeli értesítést kap. Elutasításról szóló indokolt döntés esetén az értesítés határideje 15 nap. A döntés ellen nincs helye jogorvoslatnak.

10. SZERZŐDÉSKÖTÉS

A szakállamtitkár a nyertes pályázóval a támogatás felhasználásáról írásbeli szerződésben állapodik meg.

A támogatás megítéléséről szóló értesítés tartalmazza a szerződéskötés feltételeit és a szerződéskötéshez szükséges dokumentumok beküldési határidejét és módját.

Amennyiben a szerződés megkötéséhez nem áll a támogató rendelkezésére minden dokumentum és a kért dokumentumok benyújtására megállapított határidő eredménytelenül telik el, a támogató jogosult a szerződés megkötésétől elállni.

Érvényét veszíti a támogatási döntés, ha az értesítés kézbesítésétől számított 30 napon belül a pályázónak felróható okból nem jön létre a szerződés.

**A PÁLYÁZATI FELHÍVÁS, AZ ADATLAP VALAMINT A PÁLYÁZATI ELJÁRÁSI REND LETÖLTHETŐ A www.meh.hu VALAMINT A www.mnekk.hu INTERNETES OLDALRÓL
A PÁLYÁZATI FELHÍVÁSSAL KAPCSOLATBAN ÉRDEKLŐDHEKNEK
TOVÁBBÁ A (06 1) 441 2210-ES VAGY A (06 1) 441 2211-ES TELEFONSZÁMOKON**

Menyhiért Ildikó

Janó vajda, aki kiállta a próbát

Legyen nekünk szerencsés ez a szent este, testvéreim! Igen-igen régen történt, amiről mesélni fogok nektek. Valamikor, amikor a cigányok karavánokban vándoroltak egyik országból a másikba, a vándorutak szélén, a barlangokban, az erdők mélyén hatalmas óriások, sárkányok tanyáztak.

Ekkoriban rótt a ország útjait egy híres cigány nemzetség is, Janó vajda nemzetsége, a janesznyikok. Janó fiatal, sudár, bátor és erős legény volt. Senki sem tudta, kitől kapta hatalmas erejét, bátorságát, amivel sárkányokat, óriásokat ejtett fogságba. De azt tudták, ha bajba kerülnek, Janóra számíthatnak.

Egy szép napon pihenő helyet keresett a csapatának. Ahogyan ment, mendegélt az erdő sűrűjében, egyszer csak hangosan összezördültek a fák levelei. Janó megállt. A legmagasabb, legterebélyesebb fa felé fordult. Mit ad Isten, a fa megszólalt.

– Üdvözöllek, Janó vajda! Látom, pihenő helyet keresel a népednek. Táborozzatok csak le nyugodtan, vigyázzok a kumpániadra. De van egy kérésem feléd. Szeretném, ha bátorságodat, eszességedet próbára tennéd.

Janó lábai a földbe gyökereztek, azt hitte valaki tréfát űz vele. Megvakarta a füleit, megcsipdeste a talpait. Körbenézett, de senkit nem látott. A levelek újra összezördültek, mintha választ vártak volna.

– Ó, tekintélyes és hatalmas fák királya, jószágodért áldjon meg a hajnali harmat! Nyilvánítsd ki szépséges akarodat, bármit kérsz, szolgálatodra leszek.

– Már egy éve annak, hogy sem hó, sem eső nem esett, az erdő fainak gyökerei, levelei szomjasak. Menj és keresd meg az esők királyát! Mondd meg neki, a Kerekerdő fainak királya kéri, bocsásson esőt a földre. Akkor indulj, amikor nyugovóra tér a nap. Senkit ne vigyél magaddal, azzal a lóval indulj, amelyik tizenkettőt kapar a jobb lábával, amikor elé állsz.

– Kedves fák királya, életem, halálom szolgálatodra ajánlom, kérek, amíg távol vagyok, vigyázz nemzetségemre. Ne engedj lombjaid közé egyetlen kóbor sárkányt, se óriást.

– Úgy lesz drága fiam, légy szerencsés és egészséges utadon!

A cigány tábor apraja nagyja a tűz körül múlatta az időt. Janó vajda is leült közéjük, anyjához fordult. Elmondta neki, milyen nagy meglepetés érte, a Kerekerdő fainak királya a cigányok nyelvén szólt hozzá, azt kérte, menjen el az esők királyához és kérjen esőt a földre, hogy a szomjas és fáradt növények felfrissüljenek, s tarka színben pompázzanak minden vándor örömeire.

Az öreg cigány asszony könnyezve engedte fiát a messzi útra. Így szólt hozzá.

– Kedves, drága gyermekem, te vagy egyetlen fiunk, te vagy nemzetségünk legerősebb legénye. Kérve kérek, vigyázz magadra egész utadon. Ne áruld el senkinek, hogy a Kerekerdő királyának parancsát teljesíted. Vidd magaddal nagyapád számos ládáját, meglátod szükséged lehet rá az úton.

A fiú szemei olyan feketék voltak, mint a sötét éjszaka, olajbarna, selymes bőre árulta el csupán, hogy még csak a húszas éveit tapossa. Hosszú, izmos lábaival, erős karjaival, széles vállaival, egyenes, délceg járásával mindenkinek szeretetet ébresztett a szívében. Beszéde, kedvessége olyan volt, mintha az idők kezdetétől a cigányok vajdája, igazságos, bölcs és okos uralkodója lett volna. Arra vágyott, hogy nemzetségét, a janesznyikokat híressé, gazdaggá tegye. Bízott a szerencséjében, erejében, tudta, a mesés tudásra, fufangra, amit apjától és nagyapjától tanult, bizony nagy szüksége lesz. Büszkén fordult anyjához és következőt mondta:

– Kedves édesanyám, bátran útra kelek, nem félek az óriásoktól, sárkányoktól. Megtanultam nagyapámtól, hogyan kell megküzdeni az ellenségekkel.

Nyugovóra tért a nap, Janó felszerszámozta a paraszat evő lovak közül a legkisebbet, aztán, mint aki mindig a levegőben tette meg a messzi utat, úgy tűnt el a felhők között.

A magasból látta az úttalan utak végét, a csodátévő köveket. Amikor meglátta a mindent tudó pávát, leszállt, köszöntötte.

– Drága, gyönyörűséges világlátott, világtudó, a föld legnagyobb csodája, engedd meg, hogy az úttalan utak sokaságát rovó cigányok nevében köszönthesselek téged.

– Köszönöm Janó, hogy idáig hoztad nemzetséged üdvözlését, de arra kérek, hogy fordulj is

vissza. Az esők királya megparancsolta, hogy álmát, nyugalma senkinek ne engedjem zavarni. Látod a mélységes mély kutat, azon túl csak az mehet, aki vállalja, hogy elhozza a kút mellett ülő óriástól a gyémánt koronámat. Másként ezen az úton többet vissza nem megy.

– Ó, szépségednél, kecsességednél nincs méltóbb a koronára, melyet az a tohonya, világ szégyenének számító csúf óriás bitorol. Igérem, visszahozom csodás ékszeredet. De mondd, merre találok az esők királyát?

A büszke és kényes páva már vagy két ezer éve nem beszélgetett senkivel. Annyira megöregedett, hogy nem érezte, mikor esne jól a földnek egy kis eső, elromlott a szaglása, látása, hallása. Mikor meglátta a szép cigány legényt irigységében össze-vissza futkosott. Gondolta, itt a világ vége, mert eddig senkit sem tartott magánál szemrevalóbbnak. Ha Janó nem üdvözölte volna olyan dicsérő szavakkal, talán le sem csillapodott volna.

– Látom, nem csak hízelegsz, de ravasz is vagy, de mert erős és délceg legénynek látalak, megmondom hát, hol találsz az esők királyát. Előtte úgy is meg kell küzdened az otromba, szörnyűséges óriással. Vigyázz ám, mert annak a térdéig nem érsz fel. Ha akarja, egy kézzel összeroppant.

– Nem félek, kiálltam már nagyobb próbákat is. Az idefelé vezető úton két óriással is találkoztam, egyiket a fején, másikat a szíven találtam, már egy sem él.

– Hiszek neked. Indulj azon az úton, ahol egy fa sem terem. Az úton ne állj meg, a lovadat egyetlen kútból se engedd inni. Te se igyál, ha megpróbálsz, elbúcsúzhatsz az élettől. Az esők királya egy hús barlang mélyén lakik. Óvatosan ébreszd fel, mert máskepp szörnyű jégesőt zúdít a növényekre. Még napnyugta előtt gyere vissza.

Janó felpattant a lovára, ahogyan a kopár, száraz földön baktattak, meglátták az óriást. A gazdájához hűséges ló nem bírta szó nélkül.

– Uram, világot járt gazdám, egyet se búsulj, míg engem látsz. Akkor tüzet okádok, hogy a fenenagy óriás nem csak megperzselődik, de még hírmondója sem marad ezen a földön.

Ahogy közel értek az óriáshoz, annak rendje és módja szerint köszöntötték. Elmondták, mi járatban vannak. Az óriás azonban Janót egy szempillantás alatt a markába szorította. Janónak volt a zsebében néhány lyukasztó, mielőtt elindult volna, úgy kihegyesítette őket, hogy az óriást megtudta vakítani velük. Majd, mikor az óriás tenyerét is szurkálni kezdte, kiszabadult. A gazdáját féltő lónak sem kellett egyéb, olyan tüzet okádott, hogy az óriás füstté vált. A drágakövekkel kirakott korona is megolvadt a tűzben.

Janó leült, elővette a többezer éves dopót és azt a kalapácsot, ami ősidők óta a janesznyikok vajdáira száll. Egy óra sem telt el, olyan koronát kalapált, hogy olyan még nem volt a páva fején.

Ahogyan a barlangok között nézelődtek, furcsa horkolásra lettek figyelmesek. Lassan, hogy a légy zümmögését is hallani lehetett, benyitottak a pókhálóval teli szobába. Az esők királya, talán kétezer évnél is öregebb asszony volt. A hintaszéket, amiben szunyókált, a pókhálótól, a mohától szinte meg sem lehetett közelíteni. Janó lova kitalálta, hogy egy hatalmas levegőt vesz, amit majd a szobába fúj, s minden por, pókháló, moha egyszerre kirepül. Úgy is lett, az öregasszony egy lágy szellőt érzett, felébredt.

– Mi járatban vagy itt, te cigány legény, ahol még ember fia nem járt?

– Drága néném, csak azért merészeltem megzavarni az álmodat, mert a Kerekerdő királyának kérését kell veled tudatnom. Már a napját sem tudjuk, mikor nem szomjaztak az erdő fái, csodálatos színű, illatú növényei. Kérünk téged, könyörülj meg rajtuk és bocsásd simogató, langyos esődet a világra.

– Látom, tudod az illemt, jó szándékkal jöttél. Szerencsés vagy, mert teljesítem kérésedet. De, még mielőtt útnak indulnál, egyél, igyál lovaddal együtt.

– Köszönöm, jóságodat néném, engedd, meg hogy máskor is betérjek hozzád, hogy érdeklődjek felőled.

– Rendben van fiam, most pedig menj Istennel, légy szerencsés és egészséges az egész családdal, nemzedekkel együtt.

– Köszönöm néném, maradj te is Istennel, szerencsében, egészségekben.

A táborút még javában égett, amikor Janó az erdő széléhez ért. Édesapja, akinek a cigány kovácsok között nagy híre volt, alig várta, hogy átölelhesse fiát. Büszkeség, elégedettség töltötte be szívét, mert Janó kiállta a próbát.

Másnap elmentek arra a hegyre, aminek egyik oldalán mindig tél, másik oldalán mindig nyár van. Nemzetiségével ott táborozott az a csodaszép cigánylány, aki eddig már vagy hét ország királyának adott kosarat. A lány Janóra várt. Gyermekkorukban már találkoztak. Janó még akkor eldöntötte, hogy senki nem lesz a felesége, csak Babrinka.

Kerekerdő királya sok boldogságot, sok gyermeket kívánt az ifjú párnak. Lakodalmukon evett, ivott, ágaival táncot ropott. Ha el nem fáradt volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Láshi rátyi! Thavesz, bahtalo! Ash Devlesza! Jó éjszakát!

Legyetek szerencsések! Maradjatok Istennel!

Menyhiért Ifdikó

Jánku vujvodu, sinyé o szufárát pã însirkálá

Szã fijé nurokosz szãrá szfint áztá, frácsé! Kînvã dã mult o foszt, dã sé áku oj puvãstã lu voj. Kînvã kînd ku kál sã ku kár vândãlã bãjãsi dã îñ lumé, îñ hãjlãntã, lãngã kãljé, îñ udu, îñ pãduré máré, farcsé máré sãrkány kusztã.

Îñ dobã áztã vândãlã pã kãljé o vigã kunuszkut álu Jánku vigã, janesznyikok. Jánku tîñãr, bãlor, ku pucseré táre cîgãñ o foszt. Nyime nu scsije kit dã hungyé o kãpãtãtã áztã máré pucseré-j ku sé sãrkányi sã farcsé máré o bãgãt îñ csémicã. Dã áje scsije, kit dákã sévã bãj ár áve, pã Jánku pacsé szã szãmã-lãszkã.

O zî mîndrã o kutãt on lok, hungyé ku vigãs ár fi pucsé szã hugyunyescsé, kum mirzse îñ pãduré mãy pã îñ lontru, o dátã csár áhugyé, kã szunã frunzîlje pã lemnyé. Jánku o sztãt. Szã întorsz lá hãl mãy máré sã lung ljénm. Sé dã Dimizo, ljémnu o szfãtãjit.

– Fij nurokosz Jánku vujvod! Vãd kã lok dã hugyunyit koc lu aminyid. Fãséc numã lok ku hugoj lu kupányuc. Dã ám on tribãlã dã lá csinyé. Ás áve dãgînd, kit szã puj pã însirkálã pã pucseréc sã firec.

Pisarilje álu Janko kit nu or rãgyicãt îñ pãmînt, áje o gãngyit kit sinyivã sadã fãsé ku jãl, o piskãtã pãsarilje. Szã ujtã hungyé gogyé dã nu vigye pã nyime. Frunzîlje jãrã szunã, kãkînd áje áscsiptã, kit sinyivã szfãtãjãszkã.

– Ájoj máré sã áré királ dã ljémni, pãñtru ásã bun jéscs szã-c gyejé bukurijé raã dã gyiminyãcã. Zî numã sé áj dãgînd, ákár sé sã sej dãlã minyé, jo szlugarãszk cijé.

– Dã o ej kã nu o foszt nyis zãpãdã, nyis plaã nu o pluãt, lu pãduré ljémnyi rãgyici, frunzîlje ãsz szicsosz. Ducsé sã katã királu dã plaã! Zî luj, kit álu ratã pãduré királu lu ljémny seré, pujé plaã pã pãmînt. Átunse ducsé, kînd szã punyé zszosz szarãlje. Pã nyime nu du ku csinyé, ku álã kál ducsé, kãré zesé sã daã fãsé ku pisaré, kînd sztãj îñ nencsáj.

– Drág dã királ dã ljémny kusztum, mortum ãc da, numã tu bãgã szãmã pã vigã áme, pîñã pã kãljé misz. Nu lãszã áise nyis o sãrkãñ, nyis o sévã máré.

– Ásã o fi kupilumnyo, fij ku nurok sã ku szãnãtãcsé pã tatã kãljé.

Bãjãsi, misj sã máré, lãngã fok sãgye. Sã Jánku vujvodu o sãzut lãngã jé sã szã întorsz lá mumãszã.

Jo pãrát, sé máré lukru o ázsunsz pã jãl, álu pãdure dã ratã királu dã ljémny o szfãtãjit lá jãl pã ljimbã dã bãjãsi, áje o sirut, kit szã mergã lá királu dã plajé sã sejé plaã pã pãmînt, kit szicsosz sã huscsunyit ljémnyi szã tãrãszkã szusz sã szã ájvé fãcã mîndrã pã fãlusije lu vãndãlãvi.

Bãjsicã bãtîrnã îñ ocs ku lákrãmã, ku plînsz o lãszãtã pã kupiluj pã kãljé máré. Ásã o szfãtãjit lá jãl.

– Bukurosz, drág dã kupilumnyo, tu jéscs csár kupilunyi, tu jéscs hãl mãy táre îñ vigányi. Csé sor pã csinyé, kit je-c szãmã pã tatã kãljé. Nu zî lá nyime kit álu királ dã pãduré dã îñ ratã purunsije fãs. Du ku csinyé álu mosu-c lãdã ku szérszãmurj, szã véz kit bényé o fi pã kãljé.

Álu kupil ocsi ásã nyégru or foszt, kã napcse, pelje-j bãrnã ãj re, csár pellej kã bruã árãtã, kit csár dã daãzãs dã ej ãj. Ku lung, táre pisaré, ku mînyé táre, ku szpãcsé máré, ku merszu dã bãlor îñ sinyé gogyé plãsãlã szkulã îñ szufljit. Szfãtãjãlã, drãgusãlã, áfelã o foszt, kãkînd dã lume dã lume jãl árfi foszt álu bãjãsi vujvodu, gyirépt, ku firé máré gãzdã árfi foszt. Áje o ávut dãgînd, kit vigáj, pã janesznyikok szã áré numé máré, szã áré gãzdãsijé. Szã bizije îñ nurokuj, îñ pucseréj, scsije, scsutu dã puvãstã, fire máré, sé dãlã tãtãszo sã dãlã mosusz o îñvãcãt, pã áje áku o trãbuji szã scsijé. Szã întorsz lá mumãszã sã áje jo zîsz:

– Drãgã dã mãmãme, nu mij frikã dã kãljé, nu mij frikã dã héj máré, dã sãrkány. Ám vãcãt dãlã mosumnyo, kum trãbujé szã mã bãt ku puminyi-csi.

– Sz-o pusz zszosz szarãlje. Jánku o gãtãtã pã kãlu dã îñtri eje, kãré zsár mãninkã, hãl mãy mik, sã sinyé tot îñ livigo ár fãsé kãljes, ásã o fuszit îñtri noor.

Dã îñ nãlt vigye hungyé szã szfãrsescsé kãlje lunzs, pjetri kãré fãsé fãsãrijé. Kînd o vãzuta pã pãva, kãré sigogye scsijé, o sztãt sã jo kiszinit.

– Drág, mîndremé pã lume-cãrá vãzut, pã lume-cãrá scsut, álu pãmînt há mãy máré, lãszã kit szã uminyész kã csinyé pã álu bãjãs numé, sinyé umblã îñ tatã lumé.

– Fij szãnãtosz Jánku, kit pîñã áise áj ádusz álu vigãc puminyãlã, dã csé sér pã áje, kit întarsécsé

innápoj. Királu dā plajé m-o purunsulit, kit szā nu lász szā zubunyászkā pā jāl nyime hunyunyáláj, viszuj. Véz pā fāntīnā há máré, pā ákulo csár alá pacse szā mergā, sinyé o ádusé dālā hāl māj máré sinyé ságyé lāngā fīntīnā kuronā dā in árszint.

– Ájoj, mīndremé, fālusijé, dā lá csinyé nujé māj nyime sinyé ár pucse szā partā kuronā, pā karé szilosz, rusinosz urīt hāl māj máré cīnyé lá jāl. Ąc zík, kā Ąc áduk innápoj kuronā. Dā zī pā hungyé oj áflā pā királ dā plaā?

Mārác sā gīzdā páva inkā má dā daā ezāré dā ej kit nu o szfātājīt ku nyime. Ásá sz-o bātānyit kit nu szīmce, kīnd ár fi bun álu pāmīnt o cārā plaā, nu jo foszt bun nyis miruszálā, nyis nu vigye bényé, nyis nu áhuzá bényé. Kīnd o vāzuta pā mīndru kupil dā bājás, ise sā ákulo dāgye dā fugā. Gāngye kit áku gátā āj lume cārā, kā pīnā áku pā nyime nu cīnye māj pā mīndru kākīnd pā jāl. Dákā Jánku nu ár fi zīsz átītā mīndru, darā ár fi putuljīt.

– Vād nu csár mā ljinzs, dá sā ku firé jéscs, dá sā ku pucseré sā dā bālor csé vād, āc zík hungyé vij áflā pā királ dā plaā. Kānti s-ásā trābujé szā csé in bāc ku hāl māj máré. Je-c számá kā luj nyis nu ázsuzs pīnā ká zsinuc. Dákā áré dāgīnd ku o mīnā csé rupé unā.

– Nu mij frikā, ám fākut má sā māj máré insirkálā, pā kálje pā karé ám vinyit áise ku doj hāl māj máré mā ám áflāt, pā unā pā káp, pā hájlāntā pā szufljīt ám áflāt, áku má nyis unu nu kusztā.

– Ąc inkréd. Purnyescsécsé pā kálje áje, hungyé nyis o ljēmn nujé. Pā káljé szā nu sztāj, lu káluc nu dā ápā nyis dā unā fāntīnā. Nyis tu nu be, dákā āj be, gátā cij kusztu. Királu dā plaā in udu rākārosz ságyé. Je számá kīnd vij szkulā szusz, kā dákā nu átunse plaā dā gyācā o punye pā pāmīnt. Szā vij innápoj pīnā mezsé zsosz szarélje.

Jánku sz-o puszt pā káluj, sā kum mirzse pā káljé uszkátā or vāzut pā hāl māj máré. Kálu, karé plāse pā gāzdāj nu pucse szā nu szfātājászkā.

– Gāzdām, sinyé āj umblāt lume-cārā, nu-c fijé bujé, pīnā mā véz pā minyé. Áfelā máré fok oj burā, kit háztā há māj máré nu csár szo pirkilā, dá nyis nyimikā nu o rāmānye dā in jāl pā pāmīnt áztā.

Kīnd māj inrapé or ázsunsz lá hāl māj máré, or kiszinit kum trābujé. Or zīsz in sēfel lukru āsz. Dā hāl māj máré bás kā o sztrīnsza pā Jánku in mīnās. Álu Jánku in zsāb o ávut nyiszkej kuj, ku escse o fākut pā orb pā hāl māj máré. Dāpā áje, lu hāl māj máré o kīzdilit szā punzsé sā pálmāj, átunse sz-o szlubuzīt. Nyis lu kál nu jo trābujīt māj mult, karé dánu bāgā számá pā gāzdāj, áfelā fok o burāt kit hāl māj máré csár fum o foszt. Sz-o sztupāt sā kurunā, in fok máré.

Jánku o sāzut zsosz sā o szkosz áfārā sukānu karé dākīnd dobā jescsé tot pā vujvod dā janesznyikok o kápātata. Nyis o sász nu o trikut sā áfelā kurunā o fākut sēfel inkā nu o foszt pā kápaj lu páva.

Kum szā ujtā intri udu, sé scsu sēfel hārājālā or áhuzīt. In sēt kit sā álu muscsi zīmījálā pucse szā áhudā, or fuzsit in lontru in szobā. Királu dā plaā darā māj sā dālā daā ezāré dā ej māj bātīrnā o foszt. Szkanu karé szā lāgīnā in karé ságye dābe pucse szā mergā lāngā je. Kálu álu Jánku ásā o gāngyīt kit o la o máré livigo, dāpā áje o szuflā áfārā sā ásā o fāsé lok szā patā szā mergā lāngā szkanu. Sā ásā s-o foszt, bātīrnā csár on pik livigo o szīmcāt pā karé sz-o szkulāt szusz.

– Sé koc tu áise bājásu fisor, hungyé inkā lu om kupil nu o umblāt?

– Drág dā mujéré csár dāje mā ám māndurāt kit pā csinyé csé zubunyészk, kā trābujé szā āc zík, sé királu álu pāduré dā ratā o zīsz. Má nyis zīlje nu scsijény, kit kīnd nu or ávut szecsé ljemnyi dā pādure sā sé āsz māj in pāduré. Csé sirény pā csinyé, kit punyé pā jé plaā bunā sā multā karé ljé csicsijescsé.

– Vād scsij kum trābujé szā sér, ku gīnd bényé āj vinyit. Nurukosz jéscs, kā fāk sé āj sirut dālā minyé. Dā mānti kum āj fuzsi dālā minyé, mānīnkā sā be, ku káluc unā.

– Firej szānātaszā mujera, pāntru kā bunā jéscs, lászā kit szā vju, sā in ált dobā lá csinyé szā vād kum jéscs.

– Bényé āj kupilumnyo, áku ducsé ku Dimizo, szā fij nurukosz sā szānātosz sā tu sā siljéduc sā totu vigác.

– Firej szānātaszā mujera. Szā rīmīj sā tu ku Dimizo in nurok sā in szānātácsé.

Foku inkā árgye kīnd Jánku o ázsunsz lāngā pādure. Tātāszo, sinyé máré numé áve intri bājás karé fāse kuj sā pātkávé, dābe scsīptā kit szā in brācā ku kupilus. Mārác āj re in szufljīt, kā kupiluj o szufārāta pā insirkálā.

Pā áltā zī or mérsz pā áltā lok, hungyé pā o pár-csé tot járnā āj, pā hájlāntā párcsé mágā tot várā āj. Ku vigāj ákulo o foszt in kumpányé fātā há mīndrā, karé inkā má álu sápcsé lumé dā királ jo dát kusārā. Fātā pā Jánku o scsīptāt. Kīnd mis or foszt átunse má sz-or áflāt. Jánku má átunse ásā o zīsz, kit nyime nu pacse szā fijé cīgánkāj, csár je, Babrinka.

Királu álu pāduré dā ratā mult bukurijé sā mulc kupij jo kivinyit álu tīnyér. In nuncsilje o mānkāt o but, ku krākurj o zsukāt. Dákā nu szā ár fi huscsunyīt sā puvásztā áme māj ár cīnye.

Szā fic nurukosz! Rīnīnyic ku Dimizo!

Fordította: Varga Ilona

Segítsen, hogy segíthessünk!

Kati néni 67 éves két-egyházi oláh-cigány asszony. Míg testét betegség emésztí, napjait a nincstelenség, éhezés, fázás. Végso elkeseredésében tollat ragadott, hogy megírja szerkesztőségünknek sanyarú sorsát.

Egyedül él depresszió-

ban szenvedő lányával és annak 6 éves kisfiával, akik helyett neki kell „gondolkozni”, mert ők nem képesek rá. Egyetlen fia, aki segíteni tudta a még harmincezer forint nyugdíjat sem kapó édesanyját, tizenhét hónapja váratlanul összeesett és meghalt. „Inkább engem

vett vóna magához az Úr!”, tör ki könnyekben a fájdalma és értetlensége minden percben, mert nem érti az érthetlent, hogy miért pont az Ő fia, aki még beteg sem volt soha.

Sorolja bajait, testén a hasnyálmirigy gyulladástól a trombózisig, mutatja a kiváltképp receptek sokaságát, hogy hát miből is váltaná ki, mert azt a kis pénzét is elvinné, ami van. Dolgozni nem tud, sem Ő, sem a lánya, aki még a házból sem tud betegsége miatt kimozdulni. Házában egyetlen szobában vannak összehúzódnak, mert a ház többi része omladozik és életveszélyes. Csinálgatta Kati néni, amíg bírta a keze meg a lába, de egy jó ideje már felállni is alig bír. A helyi önkormányzat néha egy-kétezer forintos segéllyel tud segíteni, de más lehetősége nincs. Sok a szegény cigány a faluban, ha tudna segítséget kérni mindegyiknek. Magyar szomszédai szánják meg néha ezzel-azzal, meg hát néha jönnek jóslatni,

mert Kati néni örökölte a tehetségét. Megmondja a múltat, jelent és a jövőt. Jót és rosszat egyaránt. Kártyából, ólommal, tenyéből, szemből látja a sorsot. De azt soha nem mondja, mit adjanak a szerencsének, csak azt, hogy kedden, pénteken és vasárnap jöjjenek, mert az a sors napja... S hogy valós-e, amit lát!? Számítson az én szavam! Szememből, majd az ősi kártyából arcomba zúdította az összes jelenlegi félelmemet és örömemet. A jövőt csak azért nem, mert nem kértem belőle... Elmondja mindenkinek, amit tudni akar a sorsáról, életéről, csak kicsit könnyebb legyen az élete.

A törődés emberséget jelent, törődjünk hát Kati nénivel.

Felajánlásait a szerkesztőségen keresztül is megtehetik, vagy közvetlenül Kati néninek.

Farkas Mihályné
Tel.: 30/267-8368
5740 Kétegyháza
Damjanich út 17.
Lukács Ilona

A napokban meglátogattuk Kati nénit, akinek helyzete a fenti cikkben leírtakhoz képest sajnos semmit nem változott. Akkor már napok óta csak a 6 éves unokájának volt mit ennie a szomszédok jóvoltából. Natasa, Kati néni lánya némi iróniával jegyezte meg, hogy mennyire alultáplált az egész család. És valóban! Összeszorul a szíve az embernek látva azt a nagy szegénységet, a kilátástalanságot, a kicsit jobb élet utáni vágyat, amire a maguk erejéből semmi esélyük.

A cikkünk megjelenése után Kati néninél telefonon jelentkezett egy cement gyár igazgatója, aki felajánlott egy akkora összeget, amiből a településen egy szép kis házat tudnának venni, hogy ne kelljen nap mint nap azon aggódni, hogy mikor dől be a ház oldala. A telefonhívás után Kati néni kórházba került, így a kapcsolat megszakadt az igazgatóval, akit ezúton kérünk, ha még aktuális a felajánlása, a cikk végén szereplő telefonszámon vegye fel a kapcsolatot a családdal, vagy szerkesztőségünkkel.

Kérjük továbbá mindazokat, akik megtehetik, segítsenek a családon! Minden segítséget nagy örömmel fogadnak: kinőtt ruhákat, cipőket, tartós élelmiszereket.

A Szerkesztőség.

Mi az, hogy chachipe? – Fotópályázat a Roma Integráció Évtizedéről**Kiíró: Open Society Institute; OSA Archivum****Határidő: 2007. 07. 31****Érvényes: 2007. 07. 31****Fotópályázat, Roma Évtized program**

A pályázat mindenki előtt nyitott, állampolgárságtól és lakóhelytől függetlenül. Különösen fontosnak tartjuk a roma származású pályázók részvételét. Amatőr és hivatásos fotósok jelentkezését egyaránt várjuk.

A nemzetközi szakmai zsűri és a közönség döntése után öt kategóriában osztunk ki díjakat. A legjobb képekből 2007 őszén kiállítás nyílik a budapesti Centrális Galériában, majd a jövő év elején album formájában is megjelennek. A „Roma Évtized” program országaiban készült fotók 2007. június 1-jétől július 31-ig tölthetők fel a Chachipe honlapján:

<http://photo.romadecade.org>

további információk telefonon:

Nagy Ilona 20-669-3248, OSA Archivum 327-3250

e-mailen: photo@romadecade.org

KÖSZÖNÖM!

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik munkájukkal segítettek a tevékenységemet. Először is drága barátnőmnek, **Paksi Évának**, a Lungo Drom főszerkesztőjének, aki együttérzéssel írta meg az életemet. Az itt tartózkodása erőt adott ahhoz, hogy tovább tudjam folytatni a sokszor problémákkal terhelt, kilátástalan életet.

Köszönöm **Ferencz Péter** polgármester úrnak az együttesünknek nyújtott támogatást. Hálásan köszönöm a családsegítő központ dolgozóinak, név szerint **Brassóné Boros Csillának**, **Kovácsné Kakukk Máriának** és **Mező Anitának**, hogy munkánkat önzetlenül segítik. Miután egyesületünknek sem irodája, sem számítógépe, és az ügyintézéshez szükséges eszköze nincs, a fenti személyek bármikor a segítségünkre vannak.

Köszönöm **Kovács Krisztinának** és **Halász Anettnak**, hogy a segítségükkel tanulhattam. Nagy öröm volt az Egri Civil Ház által szervezett projektmenedzser képzésre járnom. És köszönöm a **EU DROM egyesületnek**, az **egri SZETA-nak**, a **H.M. Népművelők Egyesületének**, az egri Művelődési Ház igazgatójának, **Kary Józsefnek**, és a helyi Művelődési Ház igazgatójának, **Váradiné Nagy Annának**, akik folyamatosan segítik az egyesületünk munkáját.

Kérem, akik megtehetik, segítsék egyesületünk munkáját. Örömmel fogadnánk használt irodabútorokat, számítógépet, fénymásolót, nyomtatót. Segítésüket előre is köszönjük: **Lakatos Zoltánné**, elnök.

Cím a Szerkesztőségben.

FELHÍVÁS

A tiszadányi Rózsa Rozália 7 kiskorú gyermek édesanyja, egy közülük súlyos beteg. Nagyon nehéz anyagi körülmények között élnek, sokat nélkülöznek. Kérjük mindazokat, akik megtehetik, segítsenek a családon. Rózsa Rozália minden segítséget örömmel fogad: kinőtt ruhákat, cipőket, megunt játékokat, tartós élelmiszereket. Cím: **Rózsa Rozália, Tiszaadony, Petőfi út 4. 4833.**

Rózsa Rozália telefonszáma szerkesztőségünkől elkérhető. **A Szerkesztőség**